

Cynllun Datblygu Lleol Sir y Fflint i'w
Archwilio gan y Cyhoedd
2015 - 2030

Papur Cefndir 12
Iaith Gymraeg

Medi 2019

LDP-EBD-BP12

Cynnwys	Tudalen
1. Cyflwyniad	3
2. Cefndir	3
3. Y Cyd-destun Deddfwriaethol a Pholisi	3
4. Asesu'r angen am bolisi CDLI penodol yn ymwneud â'r iaith Gymraeg yn Sir y Fflint	6
5. Crynodeb a Chasgliadau	10
Atodiad 1 Canran Cyfrifiad 2011 o Siaradwyr Cymraeg fesul ward yn Sir y Fflint	12
Atodiad 2 Canlyniad AoG/AAS yn ymwneud â'r iaith Gymraeg	15
Atodiad 3 Astudiaeth Cynhwysedd Trefol: asesu'r effaith debygol gan hap-ddatblygiadau ar yr iaith Gymraeg	23
Atodiad 4 Sir y Fflint yr Achos dros Bolisi Cynllunio Iaith Gymraeg/ Flintshire - the Case for a Welsh Language Policy	27

1. Cyflwyniad

- 1.1 Mae'r Cyngor wrthi'n paratoi'r Cynllun Datblygu Lleol (CDLI) a fydd yn llywio datblygiad yn y Sir rhwng 2015 a 2030. Bydd y CDLI yn adnabod lleoliadau arbennig lle y caniateir datblygiadau newydd, megis tai a chyflogaeth, ac ar yr un pryd bydd yn ceisio gwarchod ardaloedd eraill rhag datblygiad. Wedi'i fabwysiadu, bydd y CDLI yn sail ar gyfer gwneud penderfyniadau am geisiadau cynllunio unigol yn y Sir.
- 1.2 Mae'r papur cefndir hwn yn un o amryw o bapurau a baratoir i gefnogi'r CDLI adneuo ac mae'n egluro rhesymeg a dull y Cyngor o benderfynu ar yr agwedd bolisi i'r iaith Gymraeg. Gellir darllen pob papur cefndir fel papur ar ei ben ei hun neu ochr yn ochr â'r Cynllun Adneuo a'r papurau pwnc cynharach a phapurau cefndir eraill a baratowyd.
- 1.3 Diweddarwyd y Papur Cefndir hwn yn unig i'w gynnwys fel atodiad (Atodiad Rhif 4) i'r adroddiad " Sir y Fflint yr Achos dros Bolisi Cynllunio Iaith Gymraeg ". Ni wnaed unrhyw newidiadau i gynnwys y papur cefndir sy'n parhau i fod yn unol â Phapur Cefndir y Cynllun Adnau Medi 2019.

2. Cefndir

- 2.1 Mae Polisi Cynllunio Cymru (Argraffiad 10) yn gosod allan polisiau cynllunio defnydd tir Llywodraeth Cymru (LIC) wedi'u hategu gan gyfres o Nodiadau Cyngor Technegol (TAN). Amlinellir polisi cynllunio LIC ar yr iaith Gymraeg yn Adran 3.25 o Bolisi Cynllunio Cymru (PCC Rhagfyr 2018) gyda chymorth Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 20 Yr Iaith Gymraeg – Cynlluniau Datblygu Lleol a Rheolaeth Gynllunio (2017) sy'n rhoi canllawiau pellach ar sut y dylai awdurdodau cynllunio lleol, wrth gynhyrchu cynlluniau neu wneud penderfyniadau cynllunio, ystyried anghenion a buddiannau'r iaith Gymraeg ac wrth wneud hynny, cyfrannu at ei lles. Mae'r papur cefndir hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi dilyn y canllawiau wrth asesu'r angen am bolisi penodol ar yr iaith Gymraeg yn y CDLI adneuo.

3. Y Cyd-destun Deddfwriaethol a Pholisi

- 3.1 Mae'r adran ganlynol yn crynhoi'r cyd-destun polisi cenedlaethol a lleol perthnasol a ystyriwyd wrth baratoi'r CDLI. Rhoddwyd sylw i'r themâu allweddol mewn polisi cenedlaethol, yn ogystal â'r materion sy'n benodol i'r Sir, a ystyriwyd fel rhan o benderfynu a oes angen polisi penodol lleol yn y CDLI adneuo.

Deddf Cynllunio (Cymru) 2015

- 3.2 Am y tro cyntaf mae Deddf Cynllunio (Cymru) yn cyflwyno darpariaeth ddeddfwriaethol i'r iaith Gymraeg yn y system gynllunio. Gyda'i gilydd mae Adrannau 11 a 31 yn sicrhau fod y Gymraeg yn cael ystyriaeth gyson a phriodol wrth baratoi cynlluniau datblygu, a gwneud penderfyniadau cynllunio. Yn

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint

arbennig mae Adran 11 o Ddeddf Cynllunio (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn orfodol ar bob awdurdod cynllunio lleol i ystyried effaith eu Cynllun Datblygu Lleol ar yr iaith Gymraeg, drwy wneud asesiad priodol fel rhan o Arfarniad o Gynaliadwyedd (AoG) y cynllun. Mae hefyd yn mynnu bod awdurdodau cynllunio lleol yn cadw tystiolaeth wedi'i diweddarau o'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn yr ardal.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) (2015)

- 3.3 Pwrpas cyffredinol y Ddeddf yw sicrhau fod trefniadau llywodraethiant cyrff cyhoeddus ar gyfer gwella llesiant Cymru yn ystyried anghenion cenedlaethau'r dyfodol. Mae gwarchod yr iaith Gymraeg yn rhan annatod o ddibenion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) drwy'r nod llesiant canlynol:

“Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu: Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden”.

Polisi Cynllunio Cymru argraffiad 10 (Rhagfyr 2018) (PCC)

- 3.4 Mae PCC yn datgan fod “y Gymraeg yn rhan o ffabrig cymdeithasol a diwylliannol a bydd ei llesiant i'r dyfodol yn dibynnu ar bob math o ffactorau, yn enwedig addysg, newid demograffig, gweithgareddau cymunedol a sail economaidd gadarn i gynnal cymunedau a mannau cynaliadwy sy'n ffynnu” (parag 3.25). Mae'n datgan hefyd ym mharagraff 3.26 fod yn “rhaid i awdurdodau cynllunio ystyried effeithiau tebygol eu cynlluniau datblygu ar y defnydd o'r Gymraeg fel rhan o'r Arfarniad Cynaliadwyedd” ac ym mharagraff 3.27 “Dylai cynlluniau datblygu gynnwys datganiad ar sut mae awdurdodau cynllunio wedi ystyried anghenion a buddiannau'r Gymraeg wrth baratoi'r cynllun a sut mae unrhyw bolisiâu yn ymwneud â'r Gymraeg yn rhyngweithio â pholisiâu eraill.” Yn olaf mae PCC yn datgan hefyd “Os bydd angen, gellir cynnal asesiadau o'r effaith ar yr iaith mewn perthynas â datblygiadau mawr na ddyrannwyd mewn cynllun datblygu sy'n cael eu cynnig mewn ardaloedd o sensitifrwydd neu bwysigrwydd arbennig i'r iaith. Dylai unrhyw ardaloedd o'r fath fod wedi'u diffinio'n glir yn y cynllun datblygu.”

Nodyn Cyngor Technegol 20 Cynllunio a'r Iaith Gymraeg

- 3.5 Mae TAN 20 yn nodi ym mharagraff 1.76.2 “Mae nodau ac amcanion Llywodraeth Cymru mewn perthynas â'r Gymraeg wedi eu gosod yn Strategaeth y Gymraeg - Cymraeg 2050. Mae'r strategaeth yn nodi'r angen i ddarparu cyfleoedd hawdd i'w cyrraedd i siaradwyr Cymraeg ddefnyddio eu sgiliau mewn lleoliadau cymdeithasol a gwaith. Mae'r strategaeth hefyd yn nodi fod rhaid creu amgylchiadau ffafriol ar gyfer hybu'r niferoedd o siaradwyr Cymraeg. Mae hyn yn cynnwys sicrhau ewyllys da tuag at yr iaith a darparu isadeiledd iaith megis technoleg a deddfwriaeth, ond mae'n ymwneud hefyd â sicrhau dyfodol economaidd a chymdeithasol i gymunedau Cymraeg eu hiaith”
- 3.6 Er bod y gofyniad eang hwn i gefnogi'r iaith Gymraeg wedi cael ei drosi o'r strategaeth uchod gan y Ddeddf Llesiant, mae'n bwysig deall i ba raddau y mae cynllunio defnydd tir wedi ac yn cael dylanwad yn y modd y rhagwelwyd uchod. Er enghraifft mae TAN 20 yn datgan ym mharagraff 1.7.3 “Bydd dyfodol yr iaith ledled Cymru yn dibynnu ar nifer fawr o ffactorau tu hwnt i'r system gynllunio

gwlad a thref, yn enwedig addysg, newid demograffig, gweithgareddau cymunedol a sylfaen economaidd gadarn i gynnal cymunedau ffyniannus, cynaliadwy. Gall y system gynllunio gyfrannu at les y Gymraeg yn y dyfodol trwy greu'r amodau fyddai'n caniatáu i gymunedau cynaliadwy ffynnu. Er enghraifft, mae creu'r amgylchiadau ar gyfer cyfleoedd gwaith sy'n talu'n dda ac ystod eang o dai o safon yn greiddiol i gynllunio ar gyfer cymunedau cynaliadwy."

- 3.7 Gan gysylltu'r pwynt hwn â strategaeth CDLI Sir y Fflint, un nod greiddiol o'r Cynllun yw creu amodau ar gyfer twf economaidd sy'n arwain at greu cyfleoedd gwaith. Gwelir y sir fel gyrrwr economaidd i economi Gogledd Ddwyrain Cymru, Gorllewin Sir Gaer a Chaer ac adlewyrchir hyn yn nynodiad Ardal Fenter Glannau Dyfrdwy. Cynllun defnydd tir yw'r CDLI sy'n anelu at greu'r amodau yn y Sir a fydd yn cefnogi a hwyluso'r twf economaidd yn unol â gofynion y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol drafft a Gweledigaeth Dwf Gogledd Cymru.
- 3.8 Mae TAN 20 yn cynnig canllawiau ar sut y dylai'r system gynllunio ystyried goblygiadau'r iaith Gymraeg pan mae Cynlluniau Datblygu Lleol yn cael eu paratoi, ac yn datgan ym mharagraff 2.3.1 "Dylai'r CDLI ystyried y Gymraeg a'r defnydd ohoni o safbwynt eu perthnasedd i ddefnydd tir. Y fecanwaith ar gyfer gwneud hynny yw'r Arfarniad o Gynaliadwyedd (AoG) a'r prosesau cysylltiedig ar gyfer asesu safleoedd sy'n cael eu cynnal wrth baratoi'r cynllun. Lle bo'n berthnasol i ddefnydd tir, dylai'r AoG gynnwys asesiad o dystiolaeth o effeithiau strategaeth, polisïau a dyraniadau gofodol ar y Gymraeg a'r defnydd ohoni. Lle bo'r dystiolaeth yn awgrymu y bydd effaith andwyol ar ddefnyddio'r Gymraeg neu amcanion eraill, gall Awdurdod Cynllunio Lleol (ACLI) asesu a ddylid newid y strategaeth neu a ddylid nodi mesurau lliniaru yn y CDLI.
- 3.9 Un o nodau Llywodraeth Cymru yw gwrthdroi'r tueddiad lle mae siaradwyr Cymraeg rhugl yn symud allan o Gymru. Creu swyddi i gynnal cymunedau a'r economi leol yw un ffordd o fynd i'r afael â hyn. Mae TAN 20 yn cyfeirio at hyn drwy ddweud "Gall gwasgariad y twf economaidd effeithio ar gymeriad cymdeithasol a chynaliadwyedd cymunedau. Gallai polisïau sy'n sicrhau bod lefel ac ystod ddigonol o gyfleoedd economaidd, gan gynnwys safleoedd ac eiddo, i gynnal a datblygu cymunedau lleol ddod â budd hefyd i'r Gymraeg".
- 3.10 O ystyried sylw strategaeth CDLI Sir y Fflint ar gyflogaeth, gall y cynllun gael dylanwad cadarnhaol, gan fod y cynllun yn canolbwyntio ar dwf yn y lleoliadau mwyaf cynaliadwy ac yn ymdrechu i greu'r amodau i gynnal twf economaidd. Mae canolbwynt twf a datblygiad yn y CDLI yn y Prif Ganolfannau Gwasanaeth, Canolfannau Gwasanaeth Lleol ac Aneddiadau Cynaliadwy gan mai dyma'r aneddiadau mwyaf cynaliadwy sy'n darparu ystod dda o wasanaethau a chyfleusterau, a lle mae (ac eithrio'r Wyddgrug) lefelau is yn gyffredinol o siaradwyr Cymraeg. Gan mwyaf, ceir cyfrannau uwch na'r cyfartaledd o siaradwyr Cymraeg mewn nifer fach o gymunedau yn yr ardaloedd gwledig, fodd bynnag mae strategaeth y cynllun yn osgoi gosod lefelau twf anghynaliadwy yn yr aneddiadau bychain hyn, gan ganiatáu ar gyfer lefel

sensitif yn unig o ddatblygiadau fforddiadwy seiliedig ar anghenion lleol, a fyddai'n cael y fantais bosibl o beidio â gwanhau'r defnydd o'r Gymraeg yn yr ardaloedd hyn.

4. Asesu'r angen am bolisi CDLI penodol sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg yn Sir y Fflint

Lefelau Siaradwyr Cymraeg yn Sir y Fflint

- 4.1 Mewn cymhariaeth â gweddill Cymru, canran gymharol isel o boblogaeth Sir y Fflint sy'n gallu siarad Cymraeg. Adroddodd Cyfrifiad 2011 y gallai 13.2% o drigolion Sir y Fflint siarad yr iaith ac roedd y lefelau uchaf i'w gweld yn yr ardaloedd gwledig yn bennaf. Y cyfartaledd i Gymru drwyddi draw oedd 19%. Mae lefel y nifer sy'n siarad Cymraeg yn amrywio ar draws y Sir ac yn mynd o'r lefel isaf mewn rhannau o Saltney sydd ar y ffin â Lloegr, sef 6.1% i lefelau uwch na'r cyfartaledd ym mhrif anheddiad yr Wyddgrug (20.6%), ynghyd â 7 o gymunedau eraill llai a mwy gwledig lle mae'r defnydd o'r Gymraeg yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol o 19% - Gwernymynydd (19.5%), Trelawnyd a Gwaenysgor (26.2%), Treuddyn (24.4%), Chwitfordd (20.7%), Helygain (20.7%), Ffynnongroyw (22.9%), a Chaerwys (20.3%).
- 4.2 Yn gyffredinol, mae siaradwyr Cymraeg wedi gostwng mewn termau absoliwt a chanran ers cyfrifiad 2001(-1.2%), yn rhannol o ganlyniad i gwmp yn nifer y siaradwyr Cymraeg ond hefyd oherwydd cynnydd yn y rhai di-Gymraeg sy'n byw yn y Sir. Mae hwn yn ostyngiad is na'r hyn a welwyd drwy Gymru (-1.8%) dros yr un cyfnod. Mae Atodiad 1 yn dangos lefelau'r Gymraeg a siaredir ym mhob ward yn Sir y Fflint ar adeg cyfrifiad 2011.
- 4.3 Comisiynwyd ymchwil bellach gan yr ymgynghorwyr iaith, Sbectrwm, a edrychodd ar broffil ieithyddol Sir y Fflint er mwyn asesu lle gellid lleoli'r ardaloedd sensitif i iaith, y ddarpariaeth addysg Gymraeg yn y Sir, y cyd-destun polisi cynllunio a chanllawiau gan Lywodraeth Cymru, barn Comisiynydd y Gymraeg, ac ymgynghoriad â rhanddeiliaid allweddol ac awdurdodau cyffiniol.
- 4.4 O ran ei ddadansoddiad dyfnach o ddata'r cyfrifiad, canfu'r ymchwil "mae'n werth nodi fod gan yr Wyddgrug, sef canolfan weinyddol yr awdurdod lleol, ar gyfartaledd ym mhob un o'i wardiau, dros 20% o'r boblogaeth yn gallu siarad Cymraeg. Gwelodd pob ward yn yr Wyddgrug gynnydd gwirioneddol yn niferoedd y siaradwyr Cymraeg rhwng 2001-2011, a gwelodd tair o'r pedair ward hefyd gynnydd bychan o ran canran. Dangosodd Cyfrifiad 2011 hefyd gynnydd yn y canran o'r boblogaeth sy'n gallu siarad Cymraeg mewn 14 adran etholiadol, gyda'r cynnydd mwyaf ym Mhenarlâg (+2.00%), De'r Wyddgrug (+1.7%) a Gorllewin Shotton (+1.5%). Mae gan Sir y Fflint hefyd bum adran etholiadol gyda dros 500 o siaradwyr Cymraeg sy'n cynrychioli rhwydwaith sylweddol o bobl a all gyfathrebu'n rhwydd yn y Gymraeg. Mae'r rhain yn Ne'r Wyddgrug (810), Golftyn Cei Connah (570), Ewlo (575), Caerwys (507) a Llaneurgain (503)."

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

- 4.5 Dengys y dystiolaeth hon, er bod y cymunedau Cymraeg eu hiaith yn gymharol fach, maent wedi'u hen sefydlu ac yn tyfu mewn rhai ardaloedd. Er bod yr Wyddgrug [yr anheddiad mwyaf gyda lefelau'r Gymraeg uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol] wedi gweld datblygiadau tai dros y blynyddoedd diwethaf, yn ôl yr ymchwil, ni chafodd hyn effaith andwyol ar lefelau'r Gymraeg a siaredir yn y dref. Mae'r cyngor hwn yn awgrymu fod siarad Cymraeg yn yr Wyddgrug yn gadarn ac yn tyfu.
- 4.6 Nododd asesiad Sbectrwm o'r system addysg yn y sir fod yno 5 ysgol gynradd cyfrwng Cymraeg hirhoedlog. Mae'n bwysig nodi fod ysgol gynradd Gymraeg newydd wedi'i darparu yn Shotton yn 2014, o ganlyniad i alw lleol, fel ysgol loeren i Ysgol Croes Atti, y Fflint (ysgol gyfrwng Cymraeg arall), 4 milltir i ffwrdd. Dengys hyn fod galw pendant am addysg cyfrwng Cymraeg yn y Sir ac yn amlwg, mae addysg i blant ac oedolion yn rhan hanfodol o gynnal yr iaith. Wedi dweud hynny, mae'r graddau y gall y CDLI ymateb yn uniongyrchol i alw o'r fath fel cynllun defnydd tir, wedi'u cyfyngu i'r polisiâu darpariaeth a ddatblygwyd gan Awdurdod Addysg y Sir, lle mae gan y CDLI o bosibl rôl hwyluso i ddatblygu ysgolion newydd lle y'u cynlluniwyd.
- 4.7 Er bod ymchwil iaith Sbectrwm felly wedi creu darlun cymharol gadarnhaol o gryfder a bywiogrwydd yr iaith yn Sir y Fflint, aeth ymlaen wedyn i haeru fod sector o siaradwyr Cymraeg sylweddol yn Sir y Fflint, ond yn wahanol i siroedd eraill, mae'r gymuned Gymraeg ei hiaith yn Sir y Fflint yn boblogaeth draddodiadol, gynhenid. Er gwaethaf holi am eglurder ar y pwynt hwn, nid yw'r Cyngor yn dal yn sicr o'r hyn y mae'n ei olygu.
- 4.8 Ychydig yn or-syml, cymharodd yr ymchwil iaith Sir y Fflint hefyd â nifer o awdurdodau lleol eraill yng Nghymru er mwyn canfod yr angen am bolisi penodol yn y CDLI *"Mae hefyd yn adlewyrchu'r nifer cynyddol o awdurdodau lleol sydd â phroffil iaith debyg i Sir y Fflint sydd wedi cynnwys polisi iaith Gymraeg yn eu Cynllun Datblygu Lleol Adneuo. Mae hyn yn cynnwys nid yn unig awdurdodau cyfagos fel Wrecsam a Sir Ddinbych ond rhai pellach eto fel Abertawe a Chastell Nedd Port Talbot. Ar ben hynny, mae'n adlewyrchu'r ffaith fod gan Sir y Fflint nifer sylweddol o hyd o gymunedau cynhenid sydd uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol o ran canran y boblogaeth sy'n gallu siarad Cymraeg. Mae hyn yn wahanol iawn i'r sefyllfa mewn awdurdodau lleol fel Caerffili a Rhondda Cynon Taf sydd â phroffiliau iaith tebyg i Sir y Fflint. Ychydig iawn, os o gwbl, o gymunedau cynhenid sydd ar ôl yn yr ardaloedd awdurdod lleol yma, lle mae'r Gymraeg yn cael ei siarad yn gyffredin fel yr iaith bob dydd. Byddai arbenigwyr iaith yn dadlau felly mai dyma'r gwahaniaeth allweddol rhwng awdurdodau lleol fel Sir y Fflint, Wrecsam, Abertawe a Chastell Nedd Port Talbot o'u cymharu ag eraill, yn bennaf yn ne-ddwyrain Cymru, lle mae canran sylweddol o'r boblogaeth yn gallu siarad Cymraeg (yn bennaf o ganlyniad i dwf addysg cyfrwng Cymraeg a phatrymau cymudo) ond heb gymunedau Cymraeg traddodiadol ar ôl.*
- 4.9 Tra'n cydnabod mai ymgynghorwyr iaith yw Sbectrwm ac felly nid oes ganddynt arbenigedd cynllunio, mae'r cyngor a roddwyd yn anghyson serch hynny gan nad yw'r casgliad uchod fel pe'n cael ei ategu gan eu hasesiad cadarnhaol

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

cynharach o'r iaith o'r data, ac nid yw wedi canfod unrhyw niwed i'r iaith o'r CDLI. Dyma'r casgliad a gafwyd hefyd gan yr AoG/AAS (gweler yr adrannau canlynol) ac o'r ddau safbwynt yna, nid oes cyfiawnhad felly am bolisi iaith penodol yn y CDLI.

Y Strategaeth a Ffefrir i CDLI Sir y Fflint

- 4.10 Fel rhan o ddatblygu'r Strategaeth a Ffefrir i'r CDLI, gwnaed cryn dipyn o ymgysylltu ac ymgynghori cyn-adneuo er mwyn datblygu a phrofi 'cyfeiriad y daith' i strategaeth y cynllun, yn ogystal â'r opsiynau o ran maint a dosbarthiad y twf y dylai'r cynllun ddarparu ar eu cyfer. Mae strategaeth y cynllun wedi'i seilio ar weledigaeth a nifer o amcanion strategol lle mae amcan rhif 6 yn gwneud cyfeiriad penodol at Amddiffyn a chefnogi'r iaith Gymraeg'. Yn y cam ymgysylltu am 'Negeseuon Allweddol', a'r ymgynghoriad ffurfiol ar Strategaeth a Ffefrir y cynllun, ni chafwyd sylwadau negyddol na chroes am yr egwyddor o amddiffyn yr iaith Gymraeg lle'n briodol, yn ogystal â'r angen i gymryd dull cymesur o gofio lefelau isel y rhai sy'n siarad Cymraeg yn Sir y Fflint. Er bod rhai sylwadau'n gofyn am well cyfle i ddysgu Cymraeg drwy ddarparu mwy o ysgolion cyfrwng Cymraeg, nid yw hyn o fewn rheolaeth uniongyrchol y CDLI gan y byddai hyn yn gofyn am gynigion gan Awdurdod Addysg y Cyngor. Lle'n briodol, gallai'r CDLI helpu o ran defnydd tir.
- 4.11 O ystyried yr uchod, cafodd ystyriaeth i'r iaith Gymraeg ei chynnwys yn y Strategaeth a Ffefrir i CDLI Sir y Fflint a gyhoeddwyd i ymgynghori arni ym mis Tachwedd 2017. Yr adeg honno roedd polisi STR5 Gwasanaethau, Cyfleusterau ac Isadeiledd yn cynnwys yr iaith Gymraeg fel rhan o'r isadeiledd cymdeithasol sydd angen ei ddiogelu drwy fesurau lliniaru. Roedd Polisi STR10 hefyd yn cynnwys nod i ddiogelu treftadaeth ddiwylliannol y Sir, ac ymhlyg yn hyn roedd ystyriaeth i'r iaith Gymraeg. Er bod y polisi hwn yn ymwneud â Thwristiaeth yn hytrach na datblygu tai, mae'n parchu'r ffaith fod y Gymraeg yn rhan o dreftadaeth ddiwylliannol y Sir.
- 4.12 Mae TAN20 yn nodi'n glir mae'r Arfarniad o Gynaliadwyedd yw'r ffordd fwyaf addas o asesu effeithiau'r cynllun ar yr iaith Gymraeg. Yn y cam Strategaeth a Ffefrir, gwnaed Arfarniad o Gynaliadwyedd a oedd yn asesu gweledigaeth, amcanion a pholisïau strategol y cynllun, ac mewn perthynas ag unrhyw effaith ar yr iaith Gymraeg, a chofnodwyd na ellid canfod effaith andwyol (neu niwed cynllunio) ar yr iaith.
- 4.13 Yr unig beth a argymhellwyd gan Arfarniad o Gynaliadwyedd y Strategaeth a Ffefrir oedd 4 mân newid o ran geiriad i helpu i wella effeithiolrwydd hyrwyddo'r Gymraeg ym mholisïau STR4, STR6, STR10 a STR13. (Gweler atodiad 2)

CDLI Adneuo Sir y Fflint

- 4.14 Serch yr awgrym clir gan y dystiolaeth a ddaeth i law nad oedd Strategaeth a Ffefrir y CDLI yn cael effaith andwyol ar yr iaith Gymraeg, nac yn wir yn achosi niwed cynllunio, gan mai'r tueddiad gan Awdurdodau Lleol eraill oedd cynnwys polisi math lliniaru penodol yn eu CDLI adneuo, a'r negeseuon cymysg gan yr ymchwil ieithyddol, gwnaed rhywfaint o waith cychwynnol i baratoi CDLI adneuo

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

Sir y Fflint i archwilio sut gallai polisi o'r fath gael ei ysgrifennu, pa niwed yr oedd yn ceisio'i liniaru, a beth fyddai'r camau lliniaru hynny.

- 4.15 Cafodd fersiwn gychwynnol gynnar o'r CDLI adneuo ei hystyried gan Grŵp Strategaeth Cynllunio'r Cyngor, grŵp llywio mewnol i Aelodau, yn ei gyfarfod ar 14/12/18 a oedd yn cynnwys polisi drafft a geisiai ddarlunio os a sut oedd angen polisi penodol i liniaru'r effaith ar yr iaith Gymraeg, a beth fyddai'n ei gynnwys. O edrych yn ôl, roedd y polisi drafft a gynhyrchwyd yn fwy o adlewyrchiad o'r hyn yr oedd eraill wedi'i wneud yn eu cynlluniau, yn hytrach na bod yn benodol i Sir y Fflint nac yn wir asesu unrhyw niwed a ganfuwyd o'r sail dystiolaeth oedd yn dod i'r amlwg. Cododd hyn bryderon am gadernid, ynghyd â'r cwestiwn pam fod angen polisi os nad oedd y sail dystiolaeth yn dangos y byddai niwed, neu angen am bolisi.
- 4.16 Yn dilyn hyn, gwnaeth yr Arfarniad o Gynaliadwyedd ar y dyraniadau tai arfaethedig yn y cynllun adneuo yn amlwg na chanfuwyd niwed i'r iaith gan unrhyw un o'r dyraniadau. Roedd hyn yn cynnwys asesu dyraniad mawr yn yr Wyddgrug, un o'r ardaloedd gyda'r gyfran uchaf o siaradwyr Cymraeg yn Sir y Fflint. Daeth yr AoG/AAS i'r casgliad bod "Cyfraddau siaradwyr Cymraeg yn yr Wyddgrug ymhlith rhai o'r uchaf yn y Sir, ar tua 30.6% yn 2011 (ward De'r Wyddgrug), ac mae risg y byddai'r cyfraddau hyn yn cael eu gwanhau rywfaint o ganlyniad i effaith gronns datblygiadau yn yr Wyddgrug, er o ystyried fod mynediad i ysgolion cyfrwng Cymraeg yma, gallai hefyd fod yn ffordd effeithiol o gynnig cyfleoedd dysgu Cymraeg i nifer fawr o drigolion Sir y Fflint, yn dibynnu ar gynhwysedd ysgolion".
- 4.17 Drwyddi draw felly, ni chanfuwyd niwed i'r iaith gan yr AoG ac o ystyried fod TAN20 a PCC10 yn cyfeirio at ganlyniadau'r AoG fel ystyriaethau pwysig i sut y dylid delio â'r iaith Gymraeg yn y CDLI, roedd hyn yn arwydd hyd yn oed mwy amlwg o'r sail dystiolaeth o'r diffyg niwed ac felly'r diffyg angen am bolisi penodol yn y CDLI adneuo. Wedi dweud hynny, gan mai dim ond yr effaith o safleoedd a ddyrannwyd a ystyriwyd gan yr AoG, gwnaed gwaith pellach wedyn ar ganlyniadau'r Astudiaeth Cynhwysedd Trefol i weld a oedd tebygrwydd y byddai unrhyw hap-safleoedd yn ymddangos yn unrhyw rai o'r ardaloedd lle'r oedd y cyfrifiad wedi cofnodi lefelau uwch na'r cyfartaledd o siaradwyr Cymraeg (gweler atodiad 3).
- 4.18 Gan fod y rhan fwyaf o'r ardaloedd hyn yn rhannau gwledig y Sir (ac eithrio'r Wyddgrug), ac nad oedd posibilrwydd mawr o hap-safleoedd yn yr ardaloedd hyn fel y dangoswyd gan yr Astudiaeth Cynhwysedd Trefol, ystyrid ei bod yn annhebygol iawn y byddai unrhyw effaith andwyol ar yr iaith Gymraeg yn sgil hap-ddatblygiadau.

5. Crynodeb a chasgliad

5.1 O ystyried yr uchod, y pwyntiau mwyaf perthnasol i'w tynnu o'r dystiolaeth o ran dod i gasgliad am yr angen am bolisi penodol sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg yn y CDLI yw:

- Mae AoG y Strategaeth a Ffefrir yn awgrymu rhai mân newidiadau i rai o'r polisiau strategol i gynnwys cyfeiriad at yr iaith Gymraeg.
- Nid yw AoG y Strategaeth a Ffefrir yn dangos effaith negyddol gyffredinol ar yr iaith Gymraeg. Daw'r AoG i'r casgliad fod naill ai dim effeithiau, effeithiau niwtral neu effeithiau cadarnhaol o'r CDLI. Ni thynnir sylw at unrhyw effeithiau negyddol o'r Polisiau Strategol.
- Mae AoG y safleoedd a ddyrannwyd yn y CDLI adneuo yn dangos fod lleoliad datblygiad yn y Sir dros gyfnod y cynllun yn annhebygol o niweidio'r iaith ac yn gyffredinol fod y polisiau yn y cynllun yn debygol o gefnogi'r iaith.
- Dengys y dystiolaeth o adroddiad Sbectrwm 2019 fod cymuned Gymraeg fywiog ac iach mewn rhannau o Sir y Fflint ac felly bod angen polisi iaith Gymraeg.
- Mae Astudiaeth Cynhwysedd Trefol aneddiadau Haen 1, 2 a 3 a dadansoddiad pellach yn aneddiadau Haen 4 a 5 yn awgrymu nad oes unrhyw hap-safleoedd yn debyg o fod yn unrhyw un o'r ardaloedd lle mae'r nifer sy'n siarad Cymraeg uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol, dros gyfnod y cynllun.
- Nid oedd sylwadau ar gais cynllunio diweddar am 160 annedd ym Maes Gwern yn ward De'r Wyddgrug yn codi problemau effaith andwyol bosibl ar yr iaith Gymraeg.

5.2 Mae'n amlwg fod lefelau cyffredinol siaradwyr Cymraeg yn Sir y Fflint yn is na'r cyfartaledd cenedlaethol. Serch hynny, mae yna ardaloedd yn y Sir lle ceir lefelau uwch o Gymraeg na'r cyfartaledd cenedlaethol. Drwyddi draw, mae'r dystiolaeth, ochr yn ochr â chanfyddiadau cyngor Sbectrwm, yn dangos darlun cymharol gadarnhaol o'r Gymraeg a siaredir yn y Sir. Nid yw'n codi pryder am iaith sy'n dirywio na niwed a ddigwyddodd o ganlyniad i ddatblygiad blaenorol, na chwaith a fydd yn digwydd o'r CDLI. Canfu AoG y Cynllun na fydd ei strategaethau a'i bolisiau yn cael effaith andwyol ar yr iaith Gymraeg, ac y bydd yn creu amodau ar gyfer economi sy'n tyfu a fydd yn help i gadw a chreu cyfleoedd gwaith a allai yn eu tro gefnogi datblygiad yr iaith. Dangosodd golwg arall ar yr AoG oedd yn edrych ar bob un o'r safleoedd tai dyranedig yn y CDLI adneuo na fydd niwed yn cael ei wneud i'r iaith gan safleoedd datblygu unigol. Nid yw'r Astudiaeth Cynhwysedd Trefol a'r dadansoddiad canlynol wedi canfod hap-safleoedd tebygol yn y safleoedd mawr tebygol a allai fod yn niweidiol oherwydd eu maint.

5.3 Yn gyffredinol, nod y Cynllun yw sicrhau twf economaidd cynaliadwy, darparu swm a dosbarthiad sylweddol o ddatblygiad tai, cynnig tai fforddiadwy a gwarchod canolfannau trefi ac ardaloedd fel hybiau cymdeithasol. Ystyrir y

bydd y mesurau hyn gyda'i gilydd yn creu'r amodau lle gall yr iaith Gymraeg barhau i dyfu a ffynnu.

- 5.4 Yng nghyd-destun y canfyddiadau uchod a'r cyngor yn PCC a TAN20, nid ystyrir fod angen i'r Cynllun gynnwys polisi sy'n ceisio lliniaru'r effaith ar yr iaith gan nad yw sail dystiolaeth y Cynllun yn dangos fod niwed o'r fath yn debygol. Wedi dweud hynny, fel y gall y cynllun adlewyrchu'n gyffredinol yr egwyddor gadarnhaol o gefnogi'r iaith Gymraeg, ychwanegwyd maen prawf at bolisi strategol STR4 (gweler isod) a fyddai'n ystyriaeth berthnasol wrth asesu cynigion datblygu lle darparwyd neu canfuwyd tystiolaeth benodol o'r effaith ar yr iaith. Daw hwn yn lle'r maen prawf a roddwyd yn wreiddiol ym mholisi STR6 yn y cam Strategaeth a Ffefrir, sydd bellach wedi ei dynnu oddi yno.

STR4: Egwyddorion Datblygu Cynaliadwy, Dylunio a Chreu Lleoedd

Er mwyn hybu a chreu llefydd cynaliadwy newydd, bydd pob datblygiad yn cael ei ddylunio i safon uchel yn unol ag egwyddorion dylunio creu lleoedd cynaliadwy a dylent gael cymeriad lleol, bod yn gynhwysol ac yn hygyrch, a lliniaru ac addasu i newid hinsawdd.

I wneud hyn, dylai pob datblygiad:

- i. Gael ei ddylunio i fod yn addasadwy, yn ddiogel a hygyrch, i ymateb i newid hinsawdd, ac o ran tai, addasu i anghenion sy'n newid dros amser;
- ii. Ymateb i'r cyd-destun a'r cymeriad lleol, parchu a chyfoethogi'r amgylchedd naturiol, adeiledig a hanesyddol, a bod yn addas o ran graddfa, dwysedd, cymysgedd a chynllun;
- iii. Bod yn hygyrch a chysylltiedig, gan ganiatáu symud yn hawdd;
- iv. Gwneud y defnydd gorau o dir, deunyddiau ac adnoddau;
- v. Cyfrannu at les cymunedau, yn cynnwys diogelu amwynder, tir y cyhoedd, darparu mannau agored a hamdden, tirweddu a llefydd parcio mewn cyd-destunau preswyl;
- vi. Cynnwys seilwaith gwyrdd newydd a chysylltu â'r un sydd yno'n barod, hyrwyddo bioamrywiaeth;
- vii. Cynnwys lle bo modd effeithlonrwydd ynni ar y safle a chynhyrchu ynni adnewyddadwy;
- viii. Rheoli dŵr a gwastraff yn gynaliadwy.
- ix. ***Sicrhau ei fod yn cefnogi a chynnal lles hirdymor yr iaith Gymraeg.***

Atodiad 1

Canran Siaradwyr Cymraeg fesul ward Awdurdod Lleol Ffynhonnell: data
Cyfrifiad 2011 i Sir y Fflint (Ystadegau Cymru)

Sir y Fflint		13.2
Sir y Fflint	W05000180: Argoed	15.9
	W05000181: Aston	9.6
	W05000182: Dwyrain Bagillt	12.3
	W05000183: Gorllewin Bagillt	13.5
	W05000184: Gogledd-ddwyrain Brychdyn	8.5
	W05000185: De Brychdyn	9.3
	W05000186: Brynffordd	17.5
	W05000187: Bwcle Dwyrain Bistre	9.3
	W05000188: Bwcle Gorllewin Bistre	9.9
	W05000189: Mynydd Bwcle	11.5
	W05000190: Bwcle Pentrobin	10.9
	W05000191: Caergwrle	12.6
	W05000192: Caerwys	20.3
	W05000193: Cilcain	16.9
	W05000194: Canol Cei Connah	8.7
	W05000195: Golftyn Cei Connah	11.1
	W05000196: De Cei Connah	10.2
	W05000197: Gwepra Cei Connah	9.1
	W05000198: Ewlo	11.0
	W05000199: Ffynnongroyw	22.9
	W05000200: Castell y Fflint	11.6
	W05000201: Cwnsyllt y Fflint	12.1
	W05000202: Oakenholt y Fflint	13.0
	W05000203: Trelawnwy y Fflint	11.7
	W05000204: Maes Glas	11.3
	W05000205: Gronant	15.9
	W05000206: Y Waun	15.4
W05000207: Gwernymynydd	19.5	

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

W05000208: Helygain	20.7
W05000209: Penarlâg	10.3
W05000210: Kinnerton Uchaf	11.5
W05000211: Canol Treffynnon	12.7
W05000212: Dwyrain Treffynnon	15.7
W05000213: Gorllewin Treffynnon	17.0
W05000214: Yr Hob	13.4
W05000215: Coed-llai	15.7
W05000216: Llanfynydd	14.8
W05000217: Mancot	9.5
W05000218: Broncoed yr Wyddgrug	18.4
W05000219: Dwyrain yr Wyddgrug	17.7
W05000220: De'r Wyddgrug	30.6
W05000221: Gorllewin yr Wyddgrug	16.6
W05000222: Mostyn	18.2
W05000223: New Brighton	13.5
W05000224: Llaneurgain	17.1
W05000225: Northop Hall	12.1
W05000226: Pen-y-ffordd	10.9
W05000227: Queensferry	9.0
W05000228: Saltney Cyffordd yr Wyddgrug	7.8
W05000229: Saltney Stonebridge	6.1
W05000230: Sealand	7.5
W05000231: Dwyrain Shotton	8.7
W05000232: Shotton Uchaf	9.9
W05000233: Gorllewin Shotton	9.4
W05000234: Trelawnyd a Gwaenysgor	26.2
W05000235: Treuddyn	24.4
W05000236: Chwitffordd	20.7

Pwyntiau crynodeb o Dabl 1;

- Drwyddi draw mae cyfran y siaradwyr Cymraeg yn y Sir, 13.2% (mae Wrecsam 12.9%) islaw'r cyfartaledd cenedlaethol (19%);

- Mae'r Gymraeg yn iaith leiafrifol yn y cymunedau i gyd ond mae hi'n fwyaf amlwg yn ward De'r Wyddgrug ar 30% (Broncoed yr Wyddgrug 18.4%, Dwyrain yr Wyddgrug 17.7 % a Gorllewin yr Wyddgrug 16.6%)
- Mae sawl cymuned lle mae'r defnydd o'r Gymraeg yn fwy na'r cyfartaledd cenedlaethol o 19%, sef Gwernymynydd 19.5%, Trelawnyd a Gwaenysgor, 26.2%, Treuddyn 24.4%, Chwitfordd 20.7%, Helygain 20.7% , Ffynnongroyw 22.9%, a Chaerwys 20.3%
- Yn gyffredinol mae siaradwyr Cymraeg wedi gostwng ers cyfrifiad 2001 (14.4% yn 2001 i 13.2.% yn 2011), yn rhannol o ganlyniad i gwmp yn nifer y siaradwyr Cymraeg ond hefyd oherwydd cynnydd mewn siaradwyr di-Gymraeg sy'n byw yn y Sir;
- Mae siaradwyr Cymraeg yn tebygu i'r cyfartaledd cenedlaethol yng nghymunedau Mostyn 18.2%, Gorllewin Treffynnon 17 %, Llaneanrain 17.1% a Brynffordd 17.5%. Broncoed yr Wyddgrug 18.4% a Dwyrain yr Wyddgrug 17.7%.

Atodiad 2

Canfyddiadau'r AoG/AAS yn y camau strategaeth a ffefrir ac adneuo Asesiad Integredig ar Effaith y Strategaeth a Ffefrir – Yr Iaith Gymraeg

Dangosydd / Targed 18 'Annog amddiffyn a hybu'r iaith Gymraeg'

Mae Parag 1.6 – yn egluro sut mae'r Asesiad Integredig (IIA) yn dwyn ynghyd:

- Arfarniad o Gynaliadwyedd (AoG)
- Asesiad Amgylcheddol Strategol (AAS)
- Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd
- Asesu'r Effaith ar yr Iaith Gymraeg
- Asesu'r Effaith ar Gydraddoldeb
- Asesu'r Effaith ar Iechyd

Yn Nhabl 3.4 Prif faterion a chyfleoedd cynaliadwyedd – nodir o safbwynt yr iaith Gymraeg:

- Mater allweddol – Mae'n ymddangos fod medru'r Gymraeg ar gynnydd er bod mwy o gynnydd yn y rhai nad ydynt yn medru'r Gymraeg, sy'n awgrymu dirywiad cyffredinol mewn siaradwyr Cymraeg yn y Sir
- Goblygiad / cyfle i'r cynllun – Dylid chwilio am gyfleoedd i gyflwyno'r iaith Gymraeg i bobl

Mae Tabl 3.5 Fframwaith yr IIA yn gosod allan y mecanwaith i asesu'r Cynllun:

Amcan ac Is Amcan IIA	Dangosyddion	Targedau	Ffynhonnell	Cysylltu â llinynnau eraill yr IIA	Perthnasedd i nodau Llesiant
18 Annog amddiffyn a hybu'r iaith Gymraeg					
Cyfrannu at gynnydd yn nifer y siaradwyr Cymraeg ar draws Sir y Fflint	Nifer llefydd ysgol cyfrwng Cymraeg Nifer oedolion sy'n dysgu Cymraeg yn y Sir	Cynyddu nifer y Llefydd ysgol cyfrwng Cymraeg	Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011; miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050	Yr Iaith Gymraeg Iechyd	Cymru lewyrchus Cymru gydnherth Cymru iachach Cymru sy'n fwy cyfartal
Cyfrannu at gynnydd yn y gyfran o siaradwyr Cymraeg sy'n rhugl ar draws Sir y Fflint Cyfrannu at gynnydd yn nifer y bobl sy'n siarad	Cyfraniadau CIL neu Gytundeb Adran 106 gan ddatblygiadau mawr mewn ardaloedd lle mae canran uchel o siaradwyr Cymraeg yn y Ward - gwersi	Cynnydd yn nifer yr oedolion sy'n dysgu Cymraeg. Cynnydd mewn arwyddion a gwybodaeth			Cymru o gymunedau cydlynus Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

Cymraeg bob dydd ac sy'n gallu siarad mwy nag ychydig eiriau yn Gymraeg	neu weithgareddau cymunedol yn Gymraeg neu Addysg. Nifer y busnesau sy'n arddangos arwyddion dwyieithog ac yn rhoi gwybodaeth hyrwyddo yn ddwyieithog	ddwyieithog ledled y Sir			
--	--	--------------------------	--	--	--

Mae Tabl 1.2 yn edrych ar Themâu Cynaliadwyedd sy'n gysylltiedig ag amcanion yr IIA

Themâu sy'n berthnasol i IIA CDLI Sir y Fflint	Ffynhonnell					Prif bynciau'r IIA	Amcan IIA perthnasol
	Rhyngwladol ac Ewropeaidd	Cenedlaethol (Cymru a'r DU)	Lleol	Goblygiadau i'r CDLI	Goblygiadau i'r IIA		
Hybu ac amddiffyn yr iaith Gymraeg		Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011; miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050; Deddf Cynllunio (Cymru) 2015; Cymru'n Un – Rhaglen Flaengar ar gyfer Llywodraethu Cymru; Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015); Cymru'n Un: Cysylltu'r Genedl; Lleoedd Llewyrchus Llawn		Dylai'r CDLI gefnogi gweithgareddau sy'n hybu a hwyluso defnyddio'r iaith Gymraeg.	Dylai Fframwaith yr IIA gynnwys amcanion sy'n hybu'r iaith Gymraeg	Y Boblogaeth a Threftadaeth Ddiwyllianol	18

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

		Addewid: Fframwaith Adfywio Newydd; Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg 2010					
--	--	---	--	--	--	--	--

Mae Atodiad B yn gosod allan y data gwaelodlin ac mae'r iaith Gymraeg yn ymddangos yn adran 'O'.

Mae Atodiad D yn gosod allan y sylwadau manwl ar bolisiau strategol;

Polisi	Sylwadau	Potensial Lliniaru
STR1 Twf Strategol STR2 Lleoliad Datblygiadau	O ystyried STR2, gall argaeledd tai cynyddol mewn ardaloedd economaidd twf megis Glannau Dyfrdwy, ddenu unigolion/teuluoedd o'r tu allan i Sir y Fflint a Chymru a all wanhau siaradwyr Cymraeg yn y Sir. Ond, gallai hefyd sicrhau fod siaradwyr Cymraeg yn aros yn yr ardal wrth i fwy o dai fforddiadwy yn arwain at ostyngiad ym mhrisiau tai a'r bwch mewn cyflogau cyfartalog, olygu ei bod yn ariannol hyfyw iddynt aros yn Sir y Fflint.	Aneglur am liniaru ar hyn o bryd
STR3 Safleoedd Strategol Northern Gateway Warren Hall	Gallai cynnydd mewn argaeledd tai mewn ardaloedd sy'n cynnig cyfleoedd gwaith ddenu unigolion/teuluoedd o'r tu allan i Sir y Fflint a Chymru a all wanhau siaradwyr Cymraeg yn y Sir, Ond, gallai hefyd sicrhau fod siaradwyr Cymraeg yn aros yn yr ardal wrth i fwy o dai fforddiadwy yn arwain at ostyngiad ym mhrisiau tai a'r bwch mewn cyflogau cyfartalog olygu ei bod yn ariannol hyfyw iddynt aros yn Sir y Fflint. Fodd bynnag, gyda'r safle hwn mor agos i'r ffin â Lloegr, effaith niwtral sy'n fwyaf tebygol. Gallai cynnydd mewn argaeledd tai mewn ardaloedd sy'n cynnig cyfleoedd gwaith ddenu unigolion/teuluoedd o'r tu allan i Sir y Fflint a Chymru a all wanhau siaradwyr Cymraeg yn y Sir. Ond, gallai hefyd sicrhau fod siaradwyr Cymraeg yn aros yn yr ardal wrth i fwy	

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

	o dai fforddiadwy yn arwain at ostyngiad ym mhrisiau tai a'r bwlch mewn cyflogau cyfartalog olygu ei bod yn ariannol hyfyw iddynt aros yn Sir y Fflint. Dim ond 8km o Gaer y mae'r safle, felly gallai lastwreiddio'r iaith a'r diwylliant ymhellach.	
STR4 Egwyddorion Datblygu Cynaliadwy a Dylunio	Gall amcan y polisi i geisio gwarchod safleoedd treftadaeth yn yr ardal gynyddu'r diddordeb mewn treftadaeth Gymreig. Gallai hyn olygu fod mwy am siarad yr iaith er nid yw hyn yn sicr nac yn debygol iawn. Yn gyffredinol, nid yw amddiffyn y Gymraeg yn amcan allweddol yn y polisi hwn.	Gellid ymestyn y polisi i ymdrin â'r iaith Gymraeg hefyd fel thema cynaliadwyedd[AW1].
STR5 Trafnidiaeth a Hygyrchedd	Gallai fod effaith ansicr ar yr amcan hwn. O bosibl gallai gwella hygyrchedd a thrafnidiaeth yn Sir y Fflint a gyda'i chymdogion wanhau'r iaith ymhellach drwy gynyddu'r teithio traws-ffiniol ond nid yw hyn yn sicr.	Aneglur pa liniaru gellid ei gynnig ar y cam hwn.
STR6 Gwasanaethau, Cyfleusterau ac Isadeiledd	Mae'r polisi yn rhagweithiol yn hybu'r iaith Gymraeg ac yn tynnu sylw at ei phwysigrwydd ond nid yw'n dangos sut bydd yn gwreiddu'r amcan hwn. Dim ond amlinelliad byr a geir yng nghyflwyniad y polisi, heb unrhyw wybodaeth am sut y'i gweithredir.	Gellid gwella effaith y polisi ar hybu'r iaith Gymraeg drwy dynnu sylw at ba ddulliau fydd gan y Cyngor i sicrhau ei bod yn cael ei hamddiffyn a sut gall taliadau CIL helpu gyda hyn.
STR7 Datblygu Economaidd, Menter a Chyflogaeth	Nod y polisi yw sbarduno twf economaidd yn Sir y Fflint a all ddenu unigolion/teuluoedd o'r tu allan i Sir y Fflint a Chymru. Gallai hyn wanhau siaradwyr Cymraeg yn y Sir. Ond, gallai hefyd sicrhau fod siaradwyr Cymraeg yn aros yn yr ardal wrth i fwy o dai fforddiadwy yn arwain at ostyngiad mewn prisiau tai a'r bwlch cyflog cyfartalog, olygu ei bod yn ariannol hyfyw iddynt aros yn Sir y Fflint.	Aneglur pa liniaru gellid ei gynnig ar y cam hwn.
STR8 Darparu Tir Cyflogaeth	Mae'r polisi'n darparu tir i helpu i sbarduno twf economaidd a all ddenu unigolion/teuluoedd o'r tu allan i Sir y Fflint a Chymru. Gallai hyn wanhau siaradwyr Cymraeg yn y Sir. Ond, gallai hefyd ddod â swyddi i bobl leol a sicrhau fod siaradwyr Cymraeg yn aros yn yr ardal.	Aneglur pa liniaru gellid ei gynnig ar y cam hwn.
STR9 Canolfannau Manwerthu a Datblygu	Mae posibilrwydd y byddai budd i amcan yr iaith Gymraeg. Byddai crynhoad o amrywiaeth o ddefnyddiau mewn lleoliadau canol tref yn cyfrannu at fywiogrwydd a hyfywedd ardaloedd o'r fath, a fyddai yn eu tro yn arddangos canran uwch o breswylwyr Sir y Fflint i siaradwyr Cymraeg eraill.	

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

	Gallai hyn greu cyfleoedd i ddarparu gwasanaethau dwyieithog.	
STR10 Twristiaeth, Diwylliant a Hamdden	Drwy sicrhau gwarchod a chyfoethogi ardaloedd o Gymru oherwydd eu gwerth byd natur neu hanesyddol, gallai hyn fod o fantais anuniongyrchol i hybu'r iaith Gymraeg. Mae cyfran fawr o'r rhannau hyn o Sir y Fflint mewn ardaloedd gwledig a thrwy arallgyfeirio'r economi wledig, gellid annog y siaradwyr Cymraeg presennol i aros yn yr ardal.	Gellid gwella'r polisi felly drwy dynnu sylw at bwysigrwydd cynnal y diwylliant Cymraeg yn ogystal â'r manau hanesyddol ac amgylcheddol.
STR11 Darparu Safleoedd Tai Cynaliadwy	Nod y polisi yw ysgogi twf economaidd yn Sir y Fflint a all ddenu unigolion/teuluoedd o'r tu allan i Sir y Fflint a Chymru. Gallai hyn wanhau siaradwyr Cymraeg yn y Sir. Ond, gallai hefyd sicrhau fod siaradwyr Cymraeg yn aros yn yr ardal wrth i fwy o dai fforddiadwy yn arwain at ostyngiad mewn prisiau tai a'r bwlch cyflog cyfartalog, olygu ei bod yn ariannol hyfyw iddynt aros yn Sir y Fflint.	Aneglur pa liniaru gellid ei gynnig ar y cam hwn
STR12 Darpariaeth i Sipsiwn a Theithwyr	Mae'n aneglur ar hyn o bryd pa fedr iaith Gymraeg sydd yna o fewn y gwahanol grwpiau yn y gymuned deithio ac felly penderfynwyd ar effaith aneglur.	
STR13 Yr Amgylchedd Naturiol ac Adeiledig, Rhwydweithiau Gwyrdd ac Isadeiledd	Gall amcan y polisi i geisio amddiffyn asedau treftadaeth helpu pobl i ymgysylltu â threftadaeth, diwylliant a'r iaith Gymraeg.	Gallai'r polisi gael ei wella felly drwy sôn yn benodol am ddiwylliant a threftadaeth Gymreig.
STR14 Newid Hinsawdd a Gwarchod yr Amgylchedd	Nid oes cysylltiad uniongyrchol rhwng yr amcan hwn a'r polisi.	Ni chynigir lliniaru.
STR15 Rheoli Gwastraff	Nid oes cysylltiad uniongyrchol rhwng yr amcan hwn a'r polisi.	Ni chynigir lliniaru.
STR16 Cynllunio Strategol ar gyfer Mwynau	Nid oes cysylltiad uniongyrchol rhwng yr amcan hwn a'r polisi.	Ni chynigir lliniaru

Sylwadau'r IIA ar ddyraniadau

Nid yw tabl yr asesiad cryno yn dangos symbol negyddol i unrhyw un o'r dyraniadau arfaethedig, yn wir maent i gyd yn ymddangos yn 'wyrdd' neu'n gadarnhaol.

Cyf. safle	SA1Crimt	SA2Educatio	SA3Healtf	SA4Housin	SA5Acces:	SA6Communiti	SA7Econom	SA8Employme	SA9Rural lif	SA10Biodiversi	SA11Landscap	SA12Heritag	SA13Water	SA14Floodin	SA15Air & GHG	SA16Energ:	SA17Resource	SA18Welst
BUC030/03 7	-	+	++	++	-	-	0	++	0	-	-	0	-	0	-	-	-	+
	-	+	++	++	+	-	0	++	0	-	-	0	0	0	-	-	-	+
BU031	0	+	+	++	+	++	0	++	0	-	-	-	-	-	-	-	-	+
	0	+	+	++	+	++	0	++	0	-	-	0	0	0	-	-	-	+
CON002	-	+	+	+	+	++	0	++	0	-	-	0	-	0	-	-	-	+
	-	+	+	+	+	++	0	++	0	-	-	0	0	0	-	-	-	+
CON093	-	++	+	++	-	++	0	++	0	-	-	0	0	0	-	-	-	+
	-	++	+	++	+	++	0	++	0	0	-	0	0	0	-	-	-	+
MOL020/0 57	0	++	++	++	++	++	0	++	0	-	-	-	--	0	-	-	-	++
	0	++	++	++	++	++	0	++	0	-	-	-	-	0	-	-	-	++
MOL044 & MOL045	-	+	+	++	+	-	0	++	0	-	--	-	--	-	-	-	-	++
	-	+	+	++	+	-	0	++	0	-	-	0	-	-	-	-	-	++

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

EWL017	○	+/-	-	++	-	++	○	++	○	-	--	○	-	--	-	-	-	+
	○	+/-	+	++	+	++	○	++	○	-	-	○	○	-	-	-	-	+
EWL020	○	+/-	+	++	+	++	○	++	○	-	-	○	--	--	-	-	-	+
	○	+/-	+	++	+	++	○	++	○	-	-	○	-	-	-	-	-	+
HWN005	○	+/-	++	++	+	-	○	+	○	-	-	--	--	-	-	-	-	+
	○	+/-	++	++	+	-	○	+	○	-	-	-	-	-	-	-	-	+
HCAC004	○	++	+	+	-	-	○	+	○	--	-	-	--	-	-	-	-	+
	○	++	+	+	+	-	○	+	○	-	-	-	-	-	-	-	-	+
NEW013	○	+	++	++	++	-	○	+	○	-	-	-	-	--	-	-	-	+
	○	+	++	++	++	-	○	+	○	-	-	-	○	-	-	-	-	+
PEN038	○	++	+	++	-	++	○	+	○	-	-	○	--	○	-	-	-	+
	○	++	+	++	+	++	○	+	○	-	-	○	-	○	-	-	-	+
Cyf. safle	SA1Crime	SA2Educatio	SA3Health	SA4Housin	SA5Access	SA6Communiti	SA7Econom	SA8Employme	SA9Rural lif	SA10Biodiversi	SA11Landscap	SA12Heritag	SA13Water	SA14Floodin	SA15Air & GHG	SA16Energy	SA17Resource	SA18Weist
EM1(12)	--	-	+	++	-	-	++	++	○	--	--	-	--	--	-	-	--	○
	--	++	+	++	+	-	++	++	○	-	-	-	-	--	-	-	-	○
BROU011	○	-	+	++	+	-	++	++	○	--	--	-	--	--	-	-	--	○
	○	++	+	++	+	-	++	++	○	--	-	-	-	-	-	-	-	○

O ran yr asesiadau safle manwl unigol, ceir manylion am y safleoedd mwyaf perthnasol isod. Cafodd y ddau safle sgôr gwyrdd h.y. effaith gadarnhaol, ond mae sylwebaeth ychwanegol ar y ddau o safbwynt effeithiau cronuss.

Maes Gwern Yr Wyddgrug:

Sylwadau Cronuss

Mae'r Safle hwn yn un o ddau safle a ddyrannwyd yn yr Wyddgrug. Mae'r safle arall, MOL044 a MOL045, wedi'i leoli ar ymyl gogledd-orllewinol yr Wyddgrug (h.y. ar ochr gyferbyn y dref). Ystyrir mai annhebygol felly fyddai effeithiau cronuss sylweddol, er mae'n debyg y byddai pwysau cynyddol ar gynhwysedd ysgolion, yn cynnwys llefydd cyfrwng Cymraeg, yn yr Wyddgrug o ganlyniad i'r ddau safle.

Mae cyfraddau siaradwyr Cymraeg yn yr Wyddgrug ymhlith rhai o'r uchaf yn y Sir, tua 30.6% yn 2011, ac mae perygl y byddai'r cyfraddau hyn yn cael eu gwanhau i ryw raddau o ganlyniad i'r effaith gronuss yn yr Wyddgrug,

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

er o ystyried fod ysgolion cyfrwng Cymraeg yn hygyrch yma, gallai hefyd fod yn fodd effeithiol o ddarparu cyfleoedd dysgu Cymraeg i nifer fawr o breswylwyr Sir y Fflint.

Ffordd Dinbych, Yr Wyddgrug:

Sylwadau Cronnus

Mae'r Safle hwn yn un o ddau safle a ddyrannwyd yn yr Wyddgrug. Mae'r safle arall, MOL020, wedi'i leoli ar ymyl de-orllewinol yr Wyddgrug (h.y. ar ochr gyferbyn y dref). Ystyrir mai annhebygol felly fyddai effeithiau cronnus sylweddol.

Mae cyfraddau siaradwyr Cymraeg yn yr Wyddgrug ymhlith rhai o'r uchaf yn y Sir, tua 30.6% yn 2011, ac mae perygl y byddai'r cyfraddau hyn yn cael eu gwanhau i ryw raddau o ganlyniad i'r effaith gronrus yn yr Wyddgrug, er o ystyried fod mynediad da i ysgolion cyfrwng Cymraeg yma, gallai hefyd fod yn fodd effeithiol o ddarparu cyfleoedd dysgu Cymraeg i nifer fawr o drigolion Sir y Fflint yn dibynnu ar faint o le sydd yn yr ysgolion.

STR4 Egwyddorion Datblygu Cynaliadwy a Dylunio	Gall amcan y polisi o geisio amddiffyn safleoedd treftadaeth yn yr ardal gynyddu'r diddordeb mewn treftadaeth Gymreig. Gallai hyn olygu mwy o bobl yn dysgu'r iaith er bod hyn yn ansicr ac yn annhebygol. Yn gyffredinol, nid yw amddiffyn yr iaith Gymraeg yn un o brif amcanion y polisi hwn.	Gellid ymestyn y polisi i gynnwys hefyd yr iaith Gymraeg fel thema cynaliadwyedd [AW1]
STR6 Gwasanaethau, Cyfleusterau ac Isadeiledd	Mae'r polisi yn rhagweithiol yn hybu'r Gymraeg ac yn tynnu sylw at ei phwysigrwydd ond nid yw'n dangos sut y bydd yn gwireddu'r amcan hwn. Dim ond amlinelliad bras a geir yng nghyflwyniad y polisi, heb unrhyw wybodaeth am sut bydd yn cael ei weithredu.	Gellid gwella effaith y polisi ar hybu'r Gymraeg drwy dynnu sylw at drwy ba fodd fydd y Cyngor yn sicrhau ei bod yn cael ei hamddiffyn a'i hannog a sut gall taliadau CIL helpu gyda hyn.
STR10 Twristiaeth, Diwylliant a Hamdden	Drwy sicrhau fod ardaloedd o Gymru'n cael eu gwarchod oherwydd eu diddordeb byd natur neu hanesyddol, gallai hyn fod o fantais anuniongyrchol i hyrwyddo'r iaith Gymraeg. Mae cyfran uchel o'r rhannau hyn o Sir y Fflint mewn ardaloedd gwledig a thrwy arallgyfeirio'r economi wledig, gallai'r siaradwyr Cymraeg presennol gael eu hannog i aros yn yr ardal.	Gallai'r polisi gael ei wella felly drwy dynnu sylw at bwysigrwydd cynnal y diwylliant Cymraeg yn ogystal â'i manau hanesyddol ac amgylcheddol.
STR13 Yr Amgylchedd Naturiol ac Adeiledig, Rhwydweithiau Gwyrdd ac Isadeiledd	Gall amcan y polisi i geisio amddiffyn asedau treftadaeth helpu pobl i ymgysylltu â threftadaeth, diwylliant ac iaith Cymru.	Gallai'r polisi gael ei wella felly drwy sôn yn benodol am y dreftadaeth ddiwylliannol Gymreig.

Atodiad 3: Astudiaeth Cynhwysedd Trefol – y posibilrwydd fod hap-ddatblygiadau yn effeithio ar ardaloedd gyda lefelau uwch na'r cyffredin o siaradwyr Cymraeg

Cyflwyniad

Cafodd yr ardaloedd a ganfuwyd fel rhai â lefel y siaradwyr Cymraeg uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol o 19% eu grwpio yn ôl eu safle yn hierarchaeth aneddiadau'r CDLI. Aseswyd canlyniadau'r Astudiaeth Cynhwysedd Trefol ar gyfer aneddiadau haenau 1-3 i weld a ydynt yn fwy tebygol o ddod ymlaen ar ffurf hap-safleoedd a fyddai'n gallu cynnwys mwy na 10 uned yn Ne'r Wyddgrug neu 5 uned mewn aneddiadau eraill. Ni wnaeth yr Astudiaeth Cynhwysedd Trefol asesu aneddiadau haen 4 a 5 felly defnyddiwyd ymarfer mapio desg i adnabod hap-safleoedd posibl.

1 Prif Ganolfannau Gwasanaeth

Mae'r astudiaeth cynhwysedd trefol yn adnabod yr hap-safleoedd posibl canlynol:

Cyf	Enw'r safle	Defnydd presennol	Nifer unedau	sylwadau
Yr Wyddgrug (ward De'r Wyddgrug)				
175	Queens Park, Ffordd Hendy	Tir amaethyddol / dyraniad CDU	51	Nid yw'r safle'n ddeniadol i'r farchnad – yn fwy tebygol o ddod ymlaen gyda thir cyffiniol.
176	Tir yng nghornel Fir Grove / Park Avenue	Tir amwynder	2	Posibilrwydd o hap-safle bychan yn amodol ar ystyried colli tir amwynder
177	Drovers Arms, Ffordd Dinbych	Maes Parcio dros ben	1	Posibilrwydd o hap-safle bychan yn amodol ar ystyried colli lle parcio
179	D&S Motors Ffordd Dinbych	Garej – rhoi gwasanaeth i geir	2	Hap-safle bychan yn amodol ar argaeledd safle / adleoli'r defnydd presennol
183	Y Llyfrgell, Canolfan Daniel Owen	Llyfrgell bresennol	2	Annhebygol o fod ar gael
184	Alyn Meadows, Milford St / Love Lane	Tai presennol	2	Posibilrwydd o hap-safle bychan
186	Garejis, Maes Bodlonfa	Garejis presennol	3	Posibilrwydd o hap-safle bychan
187	Tir ger Maes y Dre, Ffordd Dinbych	Hen safle cyflogaeth	ddim yn berthnasol	Bellach â chaniatâd cynllunio
189	Caeau Llyn y Glyn, Ffordd Dinbych	maes glas	75	Safle'n annhebygol o ddod ymlaen – dŵr wyneb a pherygl llifogydd /

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint

Haen 2 Canolfannau Gwasanaeth Lleol

Nid oes unrhyw ardaloedd / aneddiadau Sensitif i'r iaith Gymraeg yn haen 2.

Haen 3 Pentrefi Cynaliadwy

Mae'r Astudiaeth Cynhwysedd Trefol yn adnabod yr hap-safleoedd canlynol:

Cyf	Enw'r safle	Defnydd presennol	Nifer unedau	Sylwadau
Treuddyn				
Er bod yr Astudiaeth Cynhwysedd Trefol yn adnabod 1 safle yng Ngharreg y Llech, nid yw wedi'i gynnwys yn y ffigyrau.				
Caerwys				
36	Hen garej, Stryd y Capel	Cyn adeilad masnachol	1	Posibilrwydd o hap-safle bychan
37	Tir y tu ôl i Stryd y Capel	Adeilad diwydiannol heb fawr o ddefnydd / gwag	2	Posibilrwydd o hap-safle bychan
38	Tafarn y Royal Oak	Rhan o faes parcio'r dafarn	1	Posibilrwydd o hap-safle bychan yn amodol ar ystyried colli llefydd parcio
39	Tir i'r gogledd o Stryd y Capel	Tir heb ei ddatblygu	1	Posibilrwydd o hap-safle bychan
40	Pen yr Ardd, Stryd Fawr	Tir ac adeiladau gwag	7	Posibilrwydd o hap-safle bychan ond cyn-ymgeisio 059433 ar gyfer 3 annedd yn unig
Ffynnongroyw				
89	Tir rhwng yr A548 a'r Briffordd	Tir heb ei ddatblygu	28	Tir maes glas mewn parth llifogydd C1, ni fyddai'n bodloni'r profion yn TAN15.
90	Cyn Nationwide Caravan Rental Sales	Tir gwag a ddatblygwyd yn flaenorol	1	Posibilrwydd o hap-safle bychan
91	Tir gyferbyn â'r Crown Inn, y Brif Ffordd	Tir preswyl	9	Aneglur a yw'r cyfan yn dir llwyd felly mae'n bosibl fod problem perygl llifogydd / ardal gadwraeth / safle bywyd gwyllt cyfagos / aml berchnogaeth – annhebygol o ddod ymlaen yn llwyr ond o bosibl yn rhannol.

Haen 4 – Pentrefi Diffiniedig

Nid edrychodd yr Astudiaeth Cynhwysedd Trefol ar aneddiadau Haen 4. Fodd bynnag, nid yw asesiad mapio desg ar Drelawnyd, Chwitfordd a Gwernymynydd yn adnabod unrhyw gyfleoedd am hap-safleoedd a fyddai'n gallu cynnwys 5 neu fwy o unedau. Ar hyn o bryd mae safle yng Ngwernymynydd yn destun cais cynllunio am 10 uned yn Siglen Uchaf ar ochr ogleddol yr A494(T).

Haen 5 – Pentrefi Nas Diffiniwyd

Nid edrychodd yr astudiaeth Cynhwysedd Trefol ar aneddiadau % Haen. Nid oes gan yr aneddiadau hyn ffin anheddiad a bydd cynigion am fewnlenwi ar raddfa fechan neu lyfnu i fodloni anghenion lleol a brofwyd yn cael eu hystyried yn ôl eu rhinweddau eu hunain. Fodd bynnag, nid yw asesiad mapio desg o Waenysgor a Helygain yn dangos unrhyw gyfleoedd am hap-safleoedd a fyddai'n gallu cynnwys 5 neu fwy o unedau.

Casgliad

Nid yw'r asesiad o ganlyniadau'r Astudiaeth Cynhwysedd Trefol ar aneddiadau haen 1-3 wedi arwain at debygrwydd o hap-safleoedd yn codi yng nghyfnod y Cynllun a fyddai'n gallu cynnwys mwy na 5 uned neu 10 yn Ne'r Wyddgrug. Er bod un safle yn Ne'r Wyddgrug a allai fynd yn fwy na'r trothwy 10 uned, mae'n hynod o annhebygol y bydd yn dod ymlaen yn ystod cyfnod y Cynllun o ganlyniad i gymysgedd o gyfyngiadau a diffyg diddordeb gan y farchnad.

Arweiniodd asesiad mapio desg o aneddiadau haen 4 a 5, ynghyd â'r fframwaith polisi sy'n weithredol iddo yn STR2, at ganfod nad oes unrhyw safleoedd posibl tebygol o hap-safleoedd o 5 neu fwy o unedau.

Flintshire – the Case for a Welsh Language Planning Policy

1. Introduction

Flintshire County Council wishes to carry out an assessment of whether or not a Welsh Language Policy should be included in its Deposit Local Development Plan (LDP). Much of the desk-top research will look at data from the 2011 Census to see how many wards in the county have over 19% of the population able to speak Welsh, which is the national average. The research will also look at the targets included in Flintshire's Welsh in Education Strategic Plan (WESP) to evaluate the potential growth in the number of children receiving Welsh-medium education during the lifetime of the LDP and growth targets in Flintshire's Welsh Language Promotion Strategy.

Most language experts in Wales believe that the absence of a clear definition of what is deemed to be a linguistically sensitive area in Welsh Government's TAN 20 and the lack of guidance offered to planning authorities on a standard and consistent methodology for conducting Welsh language planning impact assessments has led to an inconsistency of approach. For that reason, this appraisal seeks to explore what other local authorities with a similar language profile to Flintshire have done to safeguard the language in the context of land use planning and whether or not they have developed a Welsh Language Policy to support this aim.

The methodology used to carry out the assessment includes the following key elements:

1.1 Methodology:

- Carry out a thorough analysis of the language profile of Flintshire and assess the potential impact of proposed housing allocations on language sensitive areas and consider what threshold levels should be used to define such areas;
- Give consideration to the current and future provision of Welsh-medium education in the authority in order to gauge projected growth figures during the lifetime of the plan;
- Explore the policy context and guidelines provided by Welsh Government which requires local authorities to consider the impacts of its spatial strategy, policies and allocations on the Welsh language, identifying mitigation if appropriate, and to consider the sustainability of Welsh-speaking communities;
- Seek the general views of the Welsh Language Commissioner on the relationship between land use planning and the Welsh language;
- Consult with key experts in the field of language planning in Flintshire and those involved in promoting the language to seek their views on whether the local authority should include a Welsh Language Policy in its Deposit Local Development Plan;

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

- Consult with neighbouring authorities and authorities further afield with similar language profiles to discuss the various approaches taken towards the formulation of a specific Welsh Language Policy;
- Write a brief report on the findings of the research and consultations undertaken and make recommendations.

2. Welsh Language Profile

The 2011 Census figures show that 19,343 people speak Welsh in Flintshire which equates to 13.2% of all residents three years of age and over. This figure is below the national average of 19%. The corresponding figure in 2001 was 20,599 or 14.4% of the population. During this ten year period the number of Welsh speakers fell by 1,256 or 1.2% of the general population.

The table below highlights wards with over 19% Welsh speaking or which approach the national average. They are mainly found in the western regions of the county close to the border with Denbighshire.

Electoral Division	% Welsh Speaking
Mold South	30.6
Trelawnyd and Gwaenysgor	26.2
Treuddyn	24.4
Ffynnongroyw	22.9
Whitford	20.7
Halkyn	20.7
Caerwys	20.3
Gwernymynydd	19.5
Mold Broncoed	18.4
Mostyn	18.2

It is worth noting that Mold, which is the local authority's administrative centre, has on average across all its wards more than 20% of the population able to speak Welsh. Every ward in Mold saw an increase in actual numbers of Welsh speakers between 2001-2011, with three of the four wards also seeing a small increase in percentage terms.

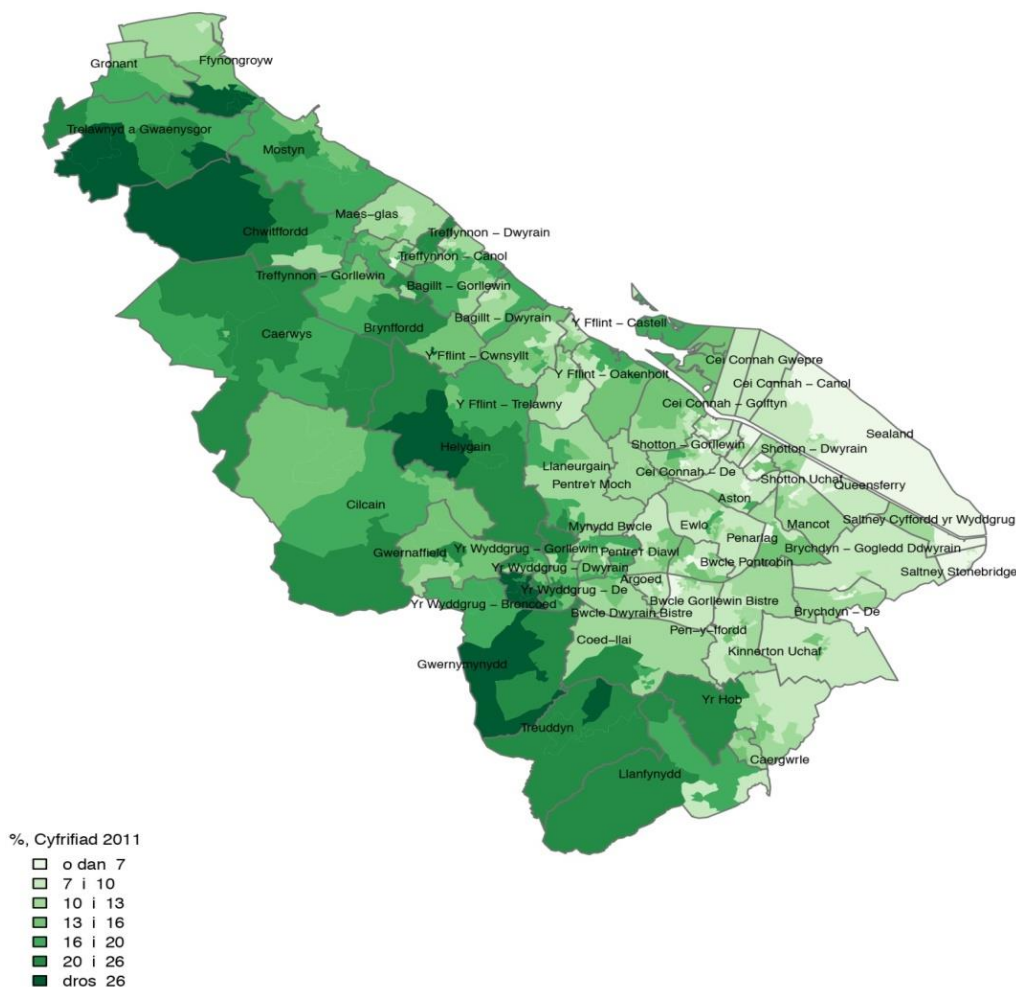
The 2011 Census also showed an increase in the percentage of the population able to speak Welsh in 14 electoral divisions, with the biggest gains seen in Hawarden (+2.00%), Mold South (+1.7%) and West Shotton (+1.5%). Flintshire also has five electoral divisions with over 500 Welsh speakers which represent a sizeable network of people who can communicate freely in the Welsh language. These are found in Mold South (810), Connah's Quay Golftyn (570), Ewloe (575), Caerwys (507) and Northop (503).

The map below shows the geographical distribution of Welsh speakers in Flintshire - the darker the green areas the higher the percentage of Welsh speakers.

As the map shows, Flintshire has a number of communities that exceed the national average of 19% Welsh speaking.

Sir y Fflint

Tabl: Sgiliau yn y Gymraeg
(Gallu siarad Cymraeg)



According to the 2011 Census, 36% of children between 5-15 were recorded as having the ability to speak Welsh. However the percentage drops to 17.8% for the 15-30 age group and lower again (8.3%) for the 30-50 age group. There are many reasons for this dramatic decrease, which is not untypical in mainly English speaking local authority areas, which include an overestimation by parents of their children’s Welsh language ability, the diminishing influence of the education system and a lack of opportunities for community or workplace use of the language which leads to an erosion of skills and confidence.

One notable feature of the 2011 Census results is the increase in the percentage of children 3-4 years old able to speak Welsh which bodes well for the future. This probably reflects the growing number of parents who transfer the language to their children in the home and the influence of early years providers like Mudiad Meithrin who offer Welsh-medium childcare opportunities.

3. Growth of Welsh-medium Education in Flintshire

It is certainly true that Welsh-medium education and Welsh in the curriculum has contributed to over a third of children in Flintshire aged 5-15 having a command of the language to varying degrees. Currently, Flintshire has five long established Welsh-medium primary schools. In response to local demand for Welsh medium education in the Shotton area, the local authority was recently able to utilise a school building freed up by an amalgamation/new build in the English medium primary sector to create additional Welsh medium provision in 2014. This site is known as Glannau Dyfrdwy and is under the leadership and governance of Ysgol Croes Atti, operating as an extended satellite of the main school in Flint just under four miles away.

In an analysis of language growth areas in the county or where the Welsh language has been stabilised it comes as no surprise that they are generally found in communities where the Welsh-medium primary schools are located.

Flintshire County Council's vision as outlined in its Welsh in Education Strategic Plan (WESP) is to endeavour to increase the number of fluent Welsh speakers within its boundaries with the aim of creating an increasingly bilingual county.

Its target is to increase the percentage of seven year old children being taught and assessed through the medium of Welsh from its current position of 6.8% to 11% by 2019-20. The targeted percentage increase was initially low (7.4%) because it was based on the current known pupils already in the Welsh medium sector moving through the year groups within the Foundation Phase. However, a recently commissioned Welsh medium demand survey (June 2017) has provided the Council with some encouraging data that has been used to revise its targets. Based on parental responses to the question of how likely they were to choose Welsh-medium education if it was available within 2 miles of their home, which was then cross-referenced to an analysis of the numbers of pupils entering Welsh medium primary schools since 2010, the survey models a potential rising trend of annual admissions into Welsh medium education by approximately 2.0% from September 2018 to 2020 – this in addition to the current upward trajectory. Whilst the data is not fully representative of the whole cohort of future Flintshire parents, it is an encouraging sign that more are indicating a willingness to choose Welsh medium education if it was within a 2 mile radius of their home and provides useful information to the Council to plan its future Welsh medium provision.

What is clearly a strong foundation for growing Welsh-medium education in the county is the fact that each Welsh medium primary school has very strong links with a playgroup affiliated to, or run directly by, Mudiad Meithrin. Of the seven registered providers, five are co-located on the same site as the primary school and two are based in the local community. Each of these playgroups is also approved by the local authority to deliver the part-time education offer for three year olds. These two factors are important in ensuring that virtually all children transfer from Welsh playgroup provision into school nursery classes in the Welsh-medium sector.

As the WESP notes, Flintshire's strategy for increasing the number of pupils being taught through the medium of Welsh by the age of 7 is a long term one which focuses on parents choosing the route of Welsh-medium education for their children at the outset of their

**Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint**

educational journey. This approach is dependent on providing quality information to new parents about the benefits of their children being bilingual in Welsh and English, even if parents are not Welsh speaking themselves. It requires the authority to use a range of strategies and work effectively with its key partners to provide quality information to parents about the family/early years' services that are available across the authority to support them engaging in Welsh language provision.

The authority believes that only by helping parents to make an informed choice, by making quality Welsh pre-school services accessible and addressing any misconceptions or removing potential barriers, will more English speaking parents consider Welsh-medium education for their children. Similarly, the authority believes it is vital that parents from Welsh speaking backgrounds recognise the value of being bilingual in today's world and send their children into the Welsh-medium system.

Pupil number projections for Welsh-medium education indicate that in some areas pupils demand will rise, whilst in others it is predicted to drop. Based on current numbers and an agreed methodology for calculating pupil numbers accepted by Welsh Government, pupil numbers in Ysgol Maes Garmon, Ysgol Mornant, Ysgol Croes Atti and Ysgol Terrig are projected to rise over the next five years, while pupil numbers in Ysgol Glanrafon and Ysgol Gwenffrwd are projected to fall slightly. Overall projected pupil numbers in the Welsh-medium sector at 2021 are predicted to be around 1454 which is an overall increase.

Analysis of the progression rates from Welsh-medium primary to secondary school over time has shown that the vast majority of pupils do remain within the Welsh language system but a few are lost due to various reasons. For many pupils from Welsh-medium primary schools, Ysgol Maes Garmon in Mold is their secondary school of choice. However, in the northern end of the authority, a number of pupils transfer to Ysgol Glan Clwyd in Denbighshire which means that they still remain within the Welsh-medium sector. The education authority hopes that the recent federation between Ysgol Mornant (right on the border with Denbighshire and close to Prestatyn) and Ysgol Maes Garmon in Mold, will encourage more pupils to remain within Welsh-medium education and choose to attend Flintshire's only Welsh medium secondary school.

Flintshire's Welsh Language Promotion Strategy clearly states that the local authority recognises that it has a responsibility and a duty to promote, support and safeguard the Welsh language for the benefit of present and future generations and is confident that the language has a prosperous future.

The aim of the Promotion Strategy is to increase the numbers and percentage of population currently able to speak Welsh from 19,343 (13.2%) to 21,891 (15%) by 2024. This equates to an increase of approximately 2,548 Welsh speakers (aged 3 and over) over the next five years. This takes into account the proposed increase in the number of children attending Welsh-medium schools and the estimated number of adults learning Welsh. The number of adults currently learning Welsh on community courses is 390 and about 64 Council employees are also learning the language at different levels.

This increase is an important factor to consider when developing land use policies and impact assessments for unallocated 'windfall' sites.

4. National Policy Context

4.1 *Planning Policy Wales (2016)*

Planning Policy Wales (2016) sets out the land use planning policies of the Welsh Government and provides guidance to local authorities when formulating planning policies. This overarching policy document states that the future well-being of the language across the whole of Wales depends upon a wide range of factors, particularly education, demographic changes, community activities and a sound economic base to maintain thriving sustainable communities. The document states that local authorities in their land use planning system should take account of the Welsh language and in so doing contribute to its well-being.

The Planning (Wales) Act 2015 contains provisions relating to the consideration of the Welsh language in the appraisal of development plans and in dealing with applications for planning permission. It states that Local Planning Authorities must consider the likely effects of their development plans on the use of the Welsh language in the Sustainability Appraisal of their plans, and should keep their evidence up to date. All Local Planning Authorities should include in the reasoned justifications to their development plans a statement on how they have taken the needs and interests of the Welsh language into account in plan preparation, and how any policies relating to the Welsh language interact with other plan policies.

Considerations relating to the use of the Welsh language may be taken into account by decision makers so far as they are material to applications for planning permission. If required, language impact assessments may only be carried out in respect of major development not allocated in, or anticipated by, a development plan proposed in areas of particular sensitivity or importance for the language.

It should be the aim of Local Planning Authorities to provide for the broad distribution and phasing of housing development taking into account the ability of different areas and communities to accommodate the development without eroding the position of the Welsh language. Policies should not however seek to introduce any element of discrimination between individuals on the basis of their linguistic ability, and should not seek to control housing occupancy on linguistic grounds.

Planning Policy Wales, Edition 10 (December 2018) reiterates that the Welsh language is part of the social and cultural fabric of Wales and its future well-being will depend upon a wide range of factors. Local planning authorities must consider the likely effects of their development plans on the use of the Welsh language in the Sustainability Appraisal of their plans, and should keep their evidence up to date. All local planning authorities should include in the reasoned justifications to their development plans a statement on how they have taken the needs and

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint

interests of the Welsh language into account in plan preparation, and how any policies relating to the Welsh language interact with other plan policies.

It notes that it should be the aim of local planning authorities to provide for the broad distribution and phasing of housing development taking into account the ability of different areas and communities to accommodate the development without eroding the position of the Welsh language. Where possible, the planning system should seek to create conditions which are conducive to the use of the Welsh language.

4.2 Technical Advice Note (TAN) 20: The Welsh Language (2013)

TAN 20 supplements the policies set out in Planning Policy Wales (2016) and later editions of the policy, providing guidance on how the planning system should consider the implications of the Welsh language when LDPs are prepared, including the important roles of the Single Integrated Plan (SIP) and LDP Sustainability Appraisal (SA). The guidance states that the land use planning system should, where feasible and relevant, contribute to the future well-being of the Welsh language by establishing the conditions to allow sustainable communities to thrive.

TAN 20 stipulates that a Welsh Language Impact Assessment should be undertaken at the LDP preparation stage (i.e. when formulating the strategy, policies and site allocations). Where the Welsh language has been identified as a significant part of the social fabric of some or all of the community, LPAs should ensure that plan strategies, policies and land allocations have regard to the needs and interests of the Welsh language. Possible approaches to support the Welsh language could include provision of mitigation measures such as appropriate phasing policies, adequate affordable housing, including sites for 100% affordable housing for local needs, and the provision of employment opportunities and social infrastructure to sustain local communities.

Supplementary Planning Guidance (SPG) could specify the mitigation measures to support LDP policies. Where the Welsh language is considered to be a significant part of the social fabric of some or all of the community, appropriate Welsh language indicators should be identified in the LDP and monitored. These could also include indicators in relation to the mitigation measures in the Plan.

It is generally believed that the out-migration of young people from Wales, especially by Welsh speakers, and the depopulation of rural communities are key factors in language decline especially in traditional Welsh-speaking communities. Welsh Government recognises this demographic challenge and seeks to reverse the trend. TAN 20 acknowledges that the creation of jobs to sustain communities and the local economy is a key priority. It also notes that strategic approaches to support the language might include:

- the distribution of economic growth;
- ensuring there is a sufficient level and range of economic opportunities including sites and premises to support and develop local communities;
- providing an appropriate mix of housing;

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

- positive promotion of local culture and heritage;
- planning the amount and the spatial distribution of new development and infrastructure, particularly where this would help to support community sustainability;
- phasing of strategic housing and employment developments;
- identifying areas of linguistic sensitivity or significance;
- directing strategic sites to communities where the evidence suggests the likely impact on the use of the Welsh language is positive;
- developing mitigation measures if evidence suggests the likely impact on the Welsh language to be negative.

4.3 Planning and the Welsh Language: the Way Ahead (2005)

Prior to the publication of the aforementioned policies and technical advice notes it was broadly acknowledged that local authorities had difficulty in applying the policies and guidance available at the time to their land use policies in relation to the Welsh language. In response, guidance was produced through collaboration between local planning authorities, the Welsh Language Board (now the Welsh Language Commissioner), the Home Builders Federation and the Welsh Government. The resultant document - *Planning and the Welsh Language: the Way Ahead (2005)* suggested the following actions:

- Local Planning Authorities (LPAs) should have regard to their community strategies and engage with their communities in the preparation of linguistic land use policies;
- LPAs should start to define Language Sensitive Areas within their areas based on a threshold of whether 25% or more of their Community Council area speak Welsh;
- Once Language Sensitive Areas have been defined, it is suggested that LPAs identify when developers would be required to provide a Language Statement to accompany a proposal in an LSA;
- Exceptionally, following LPA evaluation of the Statement and an assessment that impact is substantially detrimental, the LPA could require a Language Impact Assessment (LIA).

Although *Planning and the Welsh Language: the Way Ahead (2005)* remains as guidance only and has yet to receive official status by the Welsh Government the advice contained in the document formed the basis for a number of LDP policies and SPGs across Wales for a number of years, in particular using the threshold of 25% for defining Language Sensitive Areas. However recent re-submissions or the formulation of new LDPs have led some local authorities to reconsider the 25% threshold as will be explained later.

4.4 Welsh Government Strategies

The Welsh Language (Wales) Measure 2011 made provision for the official status of the Welsh language in Wales and created a new legislative framework for the Welsh language. The Measure introduced Welsh Language Standards, which specify how the language should be used by public organisations in service delivery, operations and policy making.

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint

Although the Welsh Language Standards are a fairly recent development, local authorities and other public bodies have been required to produce Welsh Language Schemes since the passing of the Welsh Language Act in 1993 which stipulated that the **Welsh language and English language should be treated on the basis of equality**

Since the establishment of the Welsh Assembly in 1999 there have been rafts of policies and strategies aimed at increasing the numbers able to speak Welsh and promoting its use in everyday life. For example, in 2003 the Welsh Assembly Government published a national plan to create a bilingual Wales entitled *Iaith Pawb*. In the introduction to the plan, the First Minister at the time, Rhodri Morgan said:-

'[the] Welsh Assembly Government believes that the Welsh language is an integral part of our national identity. The Welsh language is an essential and enduring component in the history, culture and social fabric of our nation. We must respect that inheritance and work to ensure that it is not lost for future generations.'

The introduction went on to say that - *'[the] Assembly Government is committed to taking the lead in working to support and promote the Welsh language[and] will do all we can to create the right conditions in which the Welsh language can grow and flourish in all aspects of Welsh life.'*

This was the first time in the nation's long history that a government has committed to the principle of creating a truly bilingual Wales. The vision presented in *Iaith Pawb* is a country - *'where people can choose to live their lives through the medium of either or both Welsh or English and where the presence of the two languages is a source of pride and strength to us all.'*

One of the key policy documents underpinning this vision was the Welsh Government's *Welsh-medium Education Strategy* launched in 2010 which endeavours to create an education and training system - *'that responds to the growing demand for Welsh-medium education and increase the numbers of learners able to reach fluency and use the language in their communities, families and the workplace.'*

The education strategy clearly states that – *'Welsh-medium education from the early years, with robust linguistic progression through every phase of education, offers the best conditions for developing future bilingual citizens. Developing language skills is a process that happens over a period of time.'*

In order to develop Welsh-medium education, all local authorities have been required to create a framework through Welsh in Education Strategic Plans (WESPs) which describe how they will [contribute to the outcomes and targets set out in the Welsh Government's overarching Welsh Medium Education Strategy](#). The School Standards and Organisation (Wales) Act 2013 aimed to build upon the previous non-statutory WESPs by placing them on a statutory footing. The Act placed a duty upon local authorities to consult on, produce and publish a five-year Welsh in Education Strategic Plan to be submitted for approval by Welsh Ministers.

In order to promote and facilitate the community use of the language, the Welsh government published a Welsh Language Strategy in April 2012 called - '*A living language: a language for living 2012-2017*'. The strategy reflects the government's vision for increasing the number of people who both speak and use the language. It builds on the vision outlined in '*Iaith Pawb - A National Action Plan for a Bilingual Wales*' that was published in 2003.

The document underlines the importance of a strong Welsh-medium education system as a long term basis for promoting the use of Welsh across a variety of social domains. By the same token, it also notes that the education system alone is not enough to produce Welsh speakers who see value in using the language in their daily lives at home, socially or professionally.

There are two core elements to the strategy, which is first to encourage children and people of all ages to acquire the language, such as encouraging language transmission in the home, ensuring further growth in Welsh-medium education and Welsh for Adults, and secondly, to create opportunities for people to use the language on a daily basis, either socially, at work, when receiving services or when enjoying entertainment and recreation.

The strategy has six aims:

- to encourage and support the use of the Welsh language within families;
- to increase the provision of Welsh-medium activities for children and young people and to increase their awareness of the value of the language;
- to strengthen the position of the Welsh language in the community;
- to increase opportunities for people to use Welsh in the workplace;
- to improve Welsh language services to citizens;
- to strengthen the infrastructure for the language, including digital technology.

In 2014 the Welsh Government published a policy statement building on the foundations of the original strategy called – '*A living language: a language for living – Moving Forward*' which sets out the government's policy objectives for the Welsh language up to 2017. These amendments were informed by a number of developments since the initial launch which included the publication of the 2011 census results and a series of high-level policy discussions and reviews.

In light of this, the government has identified four themes to focus on for the next three years:

- The need to strengthen the links between the economy and the Welsh language that recognises the synergy between nurturing economic growth, jobs, wealth-creation, and the well-being of the Welsh language;
- The need for better strategic planning for the Welsh language by Welsh Government, local authorities and other public bodies;

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol Adneuo Sir y Fflint

- The need to encourage more use of Welsh in the community with a particular focus on increasing the number of people who learn Welsh through the education and training system and turning these learners into speakers;
- The challenge of changing linguistic behaviour by being more positive and less negative about the way we talk and feel about the language.

The Strategic Framework *Mwy na Geiriau / More than Words* was drawn up by the Welsh Government in 2012 with the aim of strengthening Welsh language services in health, social services and social care. The framework provides a systematic approach to improving services for those who need or choose to receive their care in Welsh. It recognises that for many Welsh speakers being able to use your own language needs to be seen as a core component of care, not an optional extra. Many service users are very vulnerable, so placing a responsibility on them to ask for services through the medium of Welsh is unfair. Central to the strategy is the challenge of developing the 'Active Offer', namely that staff members offer Welsh language services to patients, rather than wait for patients to request them.

The strategy was updated in 2016 with '*More than just words.... follow-on strategic framework for Welsh Language Services in Health, Social Services and Social Care 2016-2019*'. The ultimate aim of the follow-on strategic framework is to ensure that NHS Wales, social services and social care will have mainstreamed the Welsh language into virtually all aspects of their day-to-day business. This will involve recognition that many vulnerable people, such as older people who suffer from dementia or stroke also lose their second language and many toddlers only speak Welsh. It also highlights the fact that care and language go hand in hand and the quality of care can be compromised by the failure to communicate with people in their first language.

The Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015 was published by the Welsh government to improve the social, economic, environmental and cultural well-being of Wales. It requires public bodies to think more about the long-term, work better with people and communities and each other, look to prevent problems and take a more joined-up approach to sustainability. The Act puts in place seven well-being goals, including – '*a society that promotes and protects culture, heritage and the Welsh language, and which encourages people to participate in the arts, and sports and recreation.*'

The Act establishes a statutory Future Generations Commissioner for Wales and also establishes Public Services Boards (PSBs) for each local authority area in Wales. Each PSB must improve the economic, social, environmental and cultural well-being of its area by working to achieve the well-being goals.

In 2016 however, the Welsh Government launched its most ambitious strategy yet, which is to create a million Welsh speakers by 2050. The then First Minister, Carwyn Jones in his introduction to the document - '*Cymraeg 2050: A Million Welsh Speakers*' said:-

Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint

'Our ambition as a Government is to reach a million Welsh speakers by 2050. There is no doubt that this is a challenge, but I believe that we need to set such an ambition if we are to make a real difference where the Welsh language is concerned.....For us to achieve that, we believe that several things need to happen: more children in Welsh-medium education, better planning in relation to how people learn the language, more easy-to-access opportunities for people to use the language, a stronger infrastructure and a revolution to improve digital provision in Welsh, and a sea change in the way we speak about it.....If we want to achieve this, the whole nation has to be part of the journey – fluent Welsh speakers, Welsh speakers who are reluctant to use the language, new speakers who have learned the language, and also those who do not consider themselves to be Welsh speakers. Everyone has a part to play, and we want everyone to contribute to realising our ambition.'

With particular reference to the link between land use planning and the Welsh language the document clearly states that planning measures should be used to safeguard and promote the language in communities where it is a distinct and evident characteristic:

'The land use planning system should contribute to the vitality of the Welsh language by creating suitable conditions for thriving, sustainable communities, supported by an awareness of the relevant principles of language planning.'

Decisions regarding the type, scale and exact location of developments within a specific community has the potential to have an effect on language use, and as a result on the sustainability and vitality of the language. This calls for strengthening the relationship between language planning and land use planning.'

The Welsh Government maintains that Welsh language considerations should inform the process of preparing local development plans, and guidance is available to assist planning authorities in this regard. Under the Planning (Wales) Act 2015, development planning at all levels now requires such plans to include an assessment of the likely effects of their policies on the Welsh language.'

5. Welsh Language Commissioner

The Welsh Language Commissioner carried out a study in 2013 on the extent to which the Welsh language was considered as a material consideration by Local Planning Authorities in Wales which included the National Parks. Of particular interest to this appraisal it specifically wanted to know how many had included planning policies as part of their Local Development Plans and how many had undertaken Language Impact Assessments.

Of the Local Planning Authorities who had responded to the Welsh Language Commissioner's letter (23/25), 14 of the 23 had included Welsh language policies in their LDPs including the three National Parks. It may not come as a surprise that the 11 local authorities who had answered in the affirmative were in north-west, south-west and mid Wales. Swansea City

**Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint**

Council at the time was the only exception in south-west Wales but has by now included a language policy in their most recent LDP as has Wrexham Borough Council in north-east Wales.

Those who did not have a specific language policy considered that the use of the Welsh language was not sufficiently intensive to require a specific LDP Policy to address the issue and said that national planning policy provides guidance on the consideration of the Welsh Language in development and would be taken into account in the determination of any future planning applications where appropriate.

The report shows that most planning authorities had carried out an assessment of the effects of land use planning on the Welsh language, but surprisingly given the fact that it is a requirement of Planning Policy Wales (2016), six planning authorities had not undertaken any assessments and had chosen to ignore Welsh Government policy and guidance. This probably reflects the weakness in the policy guidelines in the sense that they are not statutory and legally binding, unlike environment and sustainability impact assessments.

As a result the Welsh Language Commissioner in her response to consultations on the draft Planning Bill (Wales), the draft Planning Policy (Wales) and the new TAN20 and in various submissions to Welsh Assembly committees and working groups has consistently called for the carrying out of a Welsh language assessment to become a statutory obligation. She also called for clearer and more consistent methodological guidelines on how to carry out language impact assessments and for those assessments to be made available for individual planning applications after local, regional and national development plans have been approved. This she argues would lead to a more consistent approach across all planning authorities and to better quality assessments which would provide confidence to local communities that the Welsh language is given serious and meaningful consideration by planners.

In addition she believed that specific definitions should be made available on what constitute Language Sensitive Areas. There is a danger that if left to the discretion of planning authorities many communities that should be included could potentially be left out altogether. She also argues that mitigation plans should be re-worded to convey a more positive approach to language promotion. Rather than managing the potential threats to the language, she believes that plans should contain innovative ways of developing language use in the community which changes the emphasis from containment to growth.

The term of office of Meri Huws the previous Welsh Language Commissioner referred to above finished at the end of March this year and has now been replaced by Aled Roberts who started in his role on 1st April.

6. Local Policy Context

As mentioned above, TAN 20 recognises that the future of the language across Wales will depend on a wide range of factors beyond the town and country planning system, particularly the impact of education, demographic changes, community activities and the need for a sound

**Papur Cefndir CDL12: Penderfynu ar Ddull Polisi'r Iaith Gymraeg yng Nghynllun Datblygu Lleol
Adneuo Sir y Fflint**

economic base to maintain thriving sustainable communities. It is widely recognised that the planning system can certainly contribute to the future well-being of the Welsh language, by establishing the conditions to allow sustainable communities to thrive such as creating conditions for well-paid employment opportunities and a range of quality housing options which are integral to planning for sustainable communities.

To this effect TAN 20 recognises the significance and importance of language sensitive areas, however it does not provide guidance on the percentage threshold that would define such areas. As a result, local authorities have come up with their own way of determining how to apply the policy. Across Wales, authorities have either set specific development thresholds which cover the whole of the county or identified Language Sensitive Areas or Language Strongholds where the levels of Welsh is particularly high.

The local authorities of Gwynedd, Ynys Môn, Conwy and Denbighshire along with Snowdonia National Park have taken a blanket approach to their land use policy across all communities within their boundaries based on the principle that developments should support and sustain the long term wellbeing of the Welsh language, and if necessary they will resist development which, because of its size, scale or location, may significantly harm the character and linguistic balance of a community.

On the other hand, some local authorities with a similar language profile to Flintshire have designated clusters of communities as Language Sensitive Areas. However, the percentage threshold for defining these areas varies from local authority to local authority.

Consultations that *Sbectrwm* have carried out with a sample of local authorities reveal that in Neath Port Talbot Borough Council for example the threshold level is 25% with 15.3% being the percentage of Welsh speakers across the county borough. In Pembrokeshire the 25% threshold is also used although the county average for those able to speak Welsh is just over 19%. Swansea City Council seeks to protect the integrity of the Welsh language within identified Language Sensitive Areas, where averages of over 18% of the population speak Welsh, using the national average of 19% as a broad barometer. Similarly Wrexham County Borough Council has adopted the national average of 19% as their level. Research further reveals that Pembrokeshire Coast National Park Authority uses 30% as the benchmark for defining Language Sensitive Areas while Powys uses 25%.

On the other hand further consultations show that local authorities like Rhondda Cynon Taf and Caerphilly Borough Council have decided against adopting a specific Welsh language policy. Although recognising the importance of the Welsh language and culture they have concluded that given the relatively low levels of Welsh language use, it is not considered that major development proposals will materially affect the linguistic balance of the area, to the detriment of Welsh language use within its communities.

The fact that Local Planning Authorities use varying percentage levels to define Language Sensitive Areas highlights the absence of clear guidelines by Welsh Government which would ensure a consistent approach across Wales. Although it is not the subject of this appraisal it is nevertheless an important issue that planning authorities ought to discuss with Welsh

Government as a matter of urgency as it would ensure greater clarity and consistency moving forward.

7. Consultation with Local Language Organisations

In determining whether Flintshire County Council should include a specific Welsh language policy in its deposit Local Development Plan, it was decided to seek the views of local language organisations involved in the promotion of Welsh like Menter Iaith Sir y Fflint, the Urdd and Cymdeithas yr Iaith (Welsh Language Society) along with key individuals involved in language planning.

The unanimous verdict of those consulted was that Flintshire most certainly should include a language plan as part of its LDP as it would show that the authority is positive about promoting the language. It's fair to say that some respondents wondered why the question was being asked in the first place and that it expects Flintshire to show the same commitment to safeguarding the future of the language as its neighbouring authorities and to put measures in place to support and sustain the long term well-being of the Welsh language.

8. Recommendation

The following recommendation is based on the ambition and commitment of Flintshire County Council to grow the number and percentage of people able to speak Welsh over the next five years and beyond as evidenced in the Welsh in Educations Strategic Plan and the Welsh Language Promotion Strategy.

It also reflects the fact that an increasing number of local authorities with a similar language profile to Flintshire have now included a Welsh language policy in their Deposit Local Development Plan. This not only includes neighbouring authorities like Wrexham and Denbighshire but others further afield like Swansea and Neath Port Talbot.

Furthermore it reflects the fact that Flintshire still has a significant number of indigenous communities which are above the national average in terms of the percentage of population able to speak Welsh. This is very different to the situation in local authorities like Caerphilly and Rhondda Cynon Taf who have similar language profiles to Flintshire. In these local authority areas there are very few indigenous communities left, if any, where Welsh is widely spoken as an everyday language. This unique linguistic characteristic is probably the key difference between local authorities like Flintshire, Wrexham, Swansea and Neath Port Talbot and others, mainly in south-east Wales, who have a sizeable percentage of the population able to speak Welsh (mainly due to the growth of Welsh-medium education and commuting patterns) but have no traditional Welsh-speaking communities left.

For these reasons, the recommendation is that Flintshire County Council should incorporate a Welsh Language Policy as part of its Deposit Local Development Plan.

Sbectrwm
April 2019

